

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในหลายทศวรรษที่ผ่านมา เกิดผลเป็นที่น่าพอใจในทัศนะของผู้คนกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นที่ไม่น่าพอใจในทัศนะของผู้คนอีกกลุ่มหนึ่ง ผลที่น่าพอใจ จะมีนักวิชาการข้าราชการส่วนใหญ่เห็นว่าสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบคมนาคม การสื่อสารความก้าวหน้าและทันสมัยในแง่ของการศึกษา สาธารณสุข และเทคโนโลยี ส่วนพวกที่เห็นว่าผลการพัฒนาไม่น่าพอใจ จะมีนักวิชาการ ข้าราชการและนักพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แย้งว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาเป็นแบบไม่ได้ดูแลเป็นการเติบโตแบบฟองสบู่ ฟังพาดต่างประเทศการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานและการนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยตัวของมันเองได้ช่วยให้ชีวิตของคนไทยสะดวกสบายขึ้น แต่อีกมุมหนึ่งกลับเป็นการอำนวยการอำนวยความสะดวกให้คนในสังคมที่ได้เปรียบอยู่แล้วได้เปรียบยิ่งขึ้น ความก้าวหน้าและทันสมัยในแง่ของการศึกษา สาธารณสุข และเทคโนโลยีก็เช่นกัน นอกจากจะช่วยผู้ที่ได้เปรียบเป็นส่วนใหญ่แล้ว ยังเป็นปัญหาในแง่ของ การนำเอาลัทธิบริโภคนิยม และวิถีคิดแบบตะวันตกเข้าไปทำให้ความเป็นอยู่แบบไทยที่มีการเกี่ยวข้องกับเกื้อกูลกันของครอบครัว ชุมชน และสมาชิกในสังคมต้องอ่อนแอและแตกสลายลงไป ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนาที่ผ่านมาได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศขนาดใหญ่ (สิทธิรัฐ ประพุทธนิติสาร, 2546:1)

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การที่ชุมชนสามารถพึ่งตนเอง ซึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มีหลายปัจจัย เช่น ในด้านคุณลักษณะของผู้นำ คือ ความตั้งใจจริง ความซื่อสัตย์ และการยอมรับความคิดเห็นของสมาชิก บทบาทการทำงาน เช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นที่ปรึกษาแก่สมาชิก ตลอดจนความสามารถในการชักนำผู้อื่นเพื่อสร้างความสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่สืบเนื่องจากความไม่สงบเรียบร้อยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการกระทำของกลุ่มบุคคลที่แอบอ้างในกลุ่มมุสลิม และขบวนการก่อการร้ายจังหวัดชายแดนภาคใต้ เหตุการณ์ว่างระเบิดสถานที่ราชการและสถานที่สำคัญ การลอบทำร้ายผู้บริสุทธิ์และการข่มขู่สร้างความวิตกแก่คนในชุมชน สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของคนทุกคนไม่แตกต่างกัน ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ในชุมชน ความโปร่งใสในการทำงานของผู้นำจึงเป็นผลทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน (ปาอีซะ เจ๊ะยอ (สัมภาษณ์), พฤษภาคม 2551)

กิจกรรมกลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนเกาะสือแม อำเภอมือเมือง จังหวัดนราธิวาส ได้ดำเนินการโดยความร่วมมือ ร่วมใจของชาวบ้านที่เป็นสมาชิกมาตลอด ชาวบ้านจะมาร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจร่วมกันทำพิธีอาบน้ำศพแก่ผู้เสียชีวิตของสมาชิก การทำบุญอุทิศแก่ผู้เสียชีวิตเป็นกระบวนการ การมีส่วนร่วมของสมาชิกที่ปรากฏชัดเจน อีกทั้งสมาชิกที่เป็นเจ้าภาพเกิดความปลาบปลื้มและกลายเป็นสัมพันธภาพแบบใหม่ต่อการช่วยเหลือและร่วมกิจกรรมที่ได้รับจากเพื่อนสมาชิก การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นสิ่งผูกพันหล่อหลอมให้สมาชิกตระหนักเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การจัดกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงมีเจตนารมณ์ ให้สมาชิกได้เกิดการเรียนรู้โดยกระบวนการที่หลากหลายเพื่อจัดกระบวนการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือกล่าวโดยสรุปได้ว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง คือ เครื่องมือสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามแนวทางการพัฒนา ที่ให้สมาชิกหมู่บ้านและชุมชนเป็นผู้คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง (คณะกรรมการสังเคราะห์งานการวิจัย,2548:2)

การจัดสวัสดิการ โดยภาคชุมชนเพื่อชุมชน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความก้าวล้ำทางความคิดของมนุษย์ และพลังอันเข้มแข็งของชุมชน เสริมด้วยความทันสมัย ถือเป็นความสมบูรณ์แบบความคิดที่คนตัวเล็กๆ มุ่งมั่นความรู้เพียงน้อยนิด สามารถแสดงถึงพลังและศักยภาพอันยิ่งใหญ่ของชุมชนให้สังคมภายนอกได้รับรู้ (กนกรัตน์ ชูศรี ,2549 :3) จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ผู้วิจัยศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในกลุ่ม นำไปสู่การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่แตกต่างกันซึ่งทำให้เกิดปัญหาการบริหารจัดการที่เกิดจากผู้นำและสมาชิก กลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตขาดความรู้ความเข้าใจร่วมกัน ผู้นำขาดความซื่อสัตย์ต่องานที่บริหาร สมาชิกเห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม จึงควรมีการสร้างความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการกลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตชุมชนเกาะสือแม อำเภอมือเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่มีปัญหาการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ซึ่งในปี 2549 มีจำนวนสมาชิก 66 คน โดยผู้วิจัยมีคำถามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนเกาะสือแม อำเภอมือเมือง จังหวัดนราธิวาส เป็นอย่างไร โดยผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นและจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มให้อย่างยั่งยืนในชุมชนต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษา
กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด
ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
2. แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนและองค์กรการเงินชุมชน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
6. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
7. การวิเคราะห์ SWOT
8. การระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ AIC
9. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 9.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
 - 9.2 ทฤษฎีแรงจูงใจ
 - 9.3 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

ในปัจจุบันมีความจำเป็น ต้องมองอย่างเป็นองค์รวมครอบคลุมทุกด้านจึงต้องมอง
สวัสดิการสังคม เป็นกลไกในการป้องกันหรือการบรรเทาปัญหา และเป็นเครื่องมือพัฒนาคน โดยเฉพาะ
คนจนคนด้อยโอกาสไปพร้อม ๆ กันทุกมิติ ทั้งนี้การจัดสวัสดิการ โดยชุมชนเกิดบนรากฐานของความเอื้อ
อาทรและความร่วมมือในชุมชนที่ สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต นักวิชาการและท่านผู้รู้ทั้งหลายได้ให้
ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” ในมุมมองที่หลากหลายคล้าย ๆ กันดังนี้

1.1 ความหมายสวัสดิการสังคม

ระพีพรรณ คำหอม (2549 :1 – 5) ได้ให้ความหมายของ สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทาง สังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความ มั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเอง ได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็น ไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป โดย คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ สังคมทุกระดับ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 4 – 7) ได้ให้ความหมาย ของคำว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาทางสังคม และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ใน ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน ให้ได้รับการ พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่ อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคมนันทนาการ และ บริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิที่ประชาชนต้อง ได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมในทุกระดับ

ชาญ รูปสม (2548:16) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมเพื่อส่งเสริม สวัสดิภาพทั่วไปของประชาชน เพื่อเป็นการพัฒนาคนอันจะนำประโยชน์ไปสู่ตนเอง ครอบครัว และ สังคม

สรุปได้ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนในการช่วยเหลือทุก ส่วนเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มมีความสุขทั้งทางกาย ใจ และเศรษฐกิจเป็นต้น เพื่อให้มนุษย์เกิดความอยู่ดี กินดี หรืออยู่ดี มีสุขตามเอกัตภาพและมีการพัฒนาศักยภาพให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด

1.2 ประเภทของแนวคิดสวัสดิการสังคม

กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล (2544 อ้างถึงในชาญ รูปสม 2548: 16) ได้กล่าวถึง การจำแนก แนวคิดสวัสดิการสังคมของ Richard Titmuss ในปี ค.ศ. 1974 แบ่งออกเป็น 3 แนวคิดซึ่งได้อธิบาย ครอบคลุมถึงรูปแบบการบริการสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว บรรเทาปัญหา หรือแบบเก็บตก (Residual Model of Welfare) แนวความคิดนี้มีความเชื่อว่า บุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่สำคัญสองแหล่งใหญ่คือ ครอบครัวและตลาด โดยจะปล่อยให้ประชาชนที่เดือดร้อนหรือมีความต้องการทางสังคม ช่วยเหลือตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยรัฐจะเข้าไปช่วยเหลือในส่วนที่ประชาชนช่วยเหลือตนเองไม่ได้จริงๆ และในตลาดของระบบเศรษฐกิจเสรีที่ประชาชนทั่วไปมีอำนาจซื้อบริการได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความเชื่อพื้นฐานที่ว่ากลไกตลาดจะปรับตัวเองได้อย่างเสรี และเป็นอัตโนมัติ รัฐควรเข้าไปแทรกแซงตลาดให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรือหากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งก็เป็นแนวความคิดที่รอให้เกิดปัญหา ก่อน แล้วจึงแก้ไขมากกว่าจะเป็นการป้องกัน

2. แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ทางอุตสาหกรรม (Industrialism or Industrial Achievement Performance or Handmaiden Model) แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม เป็นแนวความคิดที่มองว่าสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ตลอดจนผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังผลิต (Titmuss อ้างถึงใน ปนัดดา ใจเอื้อ, 2543, 22) การจัดสวัสดิการแบบนี้ใช้เกณฑ์การจัดสรรโดยพิจารณาจากความสามารถในการทำงาน สถานภาพ หรือบทบาทในการทำงาน และผลิตผลในการทำงานเป็นสำคัญ

3. แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบัน (Institutionalism or Institutional Model) สวัสดิการสังคมแบบสถาบันเป็นแนวคิดที่ถือว่า สวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดบูรณาการ (Intergration) ในสังคม ถึงแม้สังคมจะมีความมั่นคงแล้วสวัสดิการสังคมก็ยังคงทำหน้าที่ให้ระบบของสังคมดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ขณะที่ระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี สร้างความไม่เป็นธรรมทางสังคมเศรษฐกิจ อันเป็นธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันจะดำเนินการควบคุมกันไป เพื่อเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมดังกล่าว

สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการสังคม (Social Welfare) เป็นงานที่มีขอบเขตในการทำหน้าที่ให้การช่วยเหลือกับกลุ่มที่เดือดร้อนและกลุ่มที่มีความจำเป็นต้องได้รับสวัสดิการด้านต่างๆ ซึ่งการสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกของตนเอง ก็จะนำไปสู่การมีสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่ดี

1.3 ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม (Fields of Social Welfare)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2548 : 4 – 7) ได้กำหนดขอบเขตกิจกรรมของงานสวัสดิการสังคม ดังนี้

1. การศึกษา (Education)
2. สุขภาพอนามัย (Health Care)
3. การประกันรายได้ (Income Maintainance) : มีงานทำ มีรายได้ มีสวัสดิการแรงงาน
4. ที่อยู่อาศัย (Housing)
5. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางสังคม (Safety in Life and Property)
6. นันทนาการ (Recreation)
7. บริการสังคมปัจเจกบุคคล (Personal social services)

1.4 หลักการของสวัสดิการสังคม

ทัศนีย์ ลักษณะวิชนชัย (2548 :140- 141) ได้สรุปและจำแนกหลักการของงานสวัสดิการสังคม ได้ดังนี้

1. สนองความต้องการพื้นฐาน การจัดสวัสดิการสังคมจะต้องคำนึงถึงปัญหาความจำเป็นและความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นสำคัญ ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการความเป็นเจ้าของและความรัก ความต้องการ การมีชื่อเสียง และความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต
2. สิทธิและความรับผิดชอบ การจัดสวัสดิการสังคมเป็นสิทธิของประชาชนในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีสิทธิจะได้รับการบริการสังคมจากรัฐเพื่อให้ ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรัฐอาจจะกำหนดมาตรการการบริการสังคมซึ่งรัฐสามารถดำเนินการได้ภายใต้ระบบภาษี การให้การอุดหนุน หรือการสร้างแรงจูงใจ
3. ความเสมอภาคและความยุติธรรม การจัดสวัสดิการที่ดีควรคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในฐานะ พลเมืองของรัฐ โดยไม่เลือกปฏิบัติและไม่ถูกตัดโอกาสในการที่จะได้รับการให้บริการขั้นพื้นฐาน โดยรัฐ

2. แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน

การจัดสวัสดิการชุมชน ได้มีนักวิชาการศึกษาด้านการพัฒนาสังคม ได้ให้ความหมายไว้
อย่างหลากหลาย ดังนี้

2.1 ความหมายของการจัดสวัสดิการชุมชน

ความหมายของสวัสดิการชุมชนได้นั้น ถือว่าระบบสวัสดิการชุมชนเป็นส่วนหนึ่งใน
ระบบสวัสดิการสังคมที่กระจายอำนาจให้ชุมชนจัดสวัสดิการของชุมชนเอง โดยมีผู้ให้ความสวัสดิการ
ชุมชน ดังนี้

“สวัสดิการชุมชน” (เอกสารประกอบการสัมมนาสวัสดิการชุมชนพึ่งตนเอง , ม.ป.ป. :
80) คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้
คนในชุมชนดีขึ้น อาจอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถี
ชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดรายได้ลดรายจ่าย เกิด
ความสัมพันธ์มิตรไมตรีที่ดีขึ้นของคนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาวภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข
นอกจากนี้คำว่า สวัสดิการชุมชน อาจพิจารณาเทียบเคียงไปกับความหมายของ
สวัสดิการสังคมได้ ถือว่าระบบสวัสดิการชุมชนเป็นส่วน หนึ่งในระบบสวัสดิการสังคมที่กระจายอำนาจ
ให้ชุมชนจัดสวัสดิการของชุมชนเอง ตามนัยนี้ Friedlander (1968 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ :10) นิยาม
ตามความเชื่อมโยงของสวัสดิการทั้ง 2 ระดับว่า สวัสดิการสังคมกับสวัสดิการชุมชน หมายถึง กิจกรรม
ให้ความช่วยเหลือในการปรับตัวด้านต่างๆ ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคมในระดับสังคมหรือ
ชุมชนของบุคคลที่เป็นสมาชิก โดยใช้เทคนิคและวิธีการให้บุคคลบรรลุถึงความต้องการและการแก้ไข
ปัญหาในการปรับแผนทางสังคมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกัน ไปยกระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจ
และสังคม ดังนั้นสวัสดิการชุมชนจำเป็นต้องมีต่อไปและอยู่คู่ขนาน (Parallel) ไปกับสวัสดิการสังคม ซึ่ง
LB Lenhart and Becerra (1995 อ้างถึงในชัยวัฒน์ หน่อรัตน์,2546 :10) เห็นด้วยและกล่าวต่อไปว่า
แนวคิดเช่นนี้เหมาะสมกับยุคอนาคต เพื่อเปิดโอกาสให้ระบบสวัสดิการส่งมอบบริการสังคมแก่ชุมชน
อย่างมีประสิทธิภาพในชุมชนเพราะแต่ละชุมชนเป็นที่ที่มีประชากรมีความต้องการที่หลากหลายตาม
พื้นฐานความแตกต่างทางชาติพันธุ์หรือลักษณะอื่นของแต่ละชุมชนเมื่อสวัสดิการครบครันไม่มี
ประสิทธิภาพที่จะส่งมอบบริการบางอย่างแก่ชุมชน

อย่างไรก็ตามสวัสดิการชุมชนมีนัยของการกระทำและกิจกรรมเพื่อการพึ่งพากันเองของ
ชุมชนในระดับจุลภาคตามชาติพันธุ์และลักษณะของแต่ละชุมชนมุ่งไปที่กลุ่มคน (ไม่ใช่ปัจเจกชน)

ภายใต้กระบวนการสร้างและจัดระเบียบชุมชนโดยตรง (เช่น รูปแบบบริการ โครงการ และหน่วย
จัดบริการ) เพื่อให้บรรลุถึงการส่งมอบบริการชุมชนที่มี ประสิทธิภาพ ความพยายามนี้เป็นกิจกรรมทาง
การเมืองแบบทางอ้อม คือ รัฐไม่จัดบริการเองแต่เปิดโอกาสแก่คนในชุมชนจัดและรับบริการกันเอง โดย
หวังว่าสวัสดิการชุมชนนี้จะทำให้เกิดการจัดบริการชุมชนเพื่อตอบสนองปัญหาที่มีอยู่อย่างหลากหลาย
เป็นองค์รวม และยืดหยุ่นตามลักษณะเฉพาะของแต่ละชุมชนและแต่ละช่วงเวลาได้ดีตามแนวคิดของ
Mcknight (1997 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์, 2546 :11) จำแนกสวัสดิการชุมชนออกเป็น 9 ลักษณะ ดังนี้

1. เตรียมเครือข่ายและให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกัน (Mutual Support) ในแนวราบตามวิถี
การดำรงชีวิตของสามัญชน ซึ่งจะเป็นผลดีตรงที่จะสามารถรับรู้ได้ทันวิกฤตฉุกเฉินที่เกิดขึ้นในชุมชนได้
ทันการณ์
2. ตอบสนองต่อปัญหาของชุมชนได้ทันเวลา โดยไม่ต้องรอคำแนะนำหรือสั่งการอันใด
จากรัฐบาลก่อน หรือต้องอาศัยจากภายนอกชุมชนเมื่อเกิดความต้องการจริงในชุมชน
3. มีเอกลักษณ์ของชุมชนเองโดยไม่จำเป็นต้องจากการลอกเลียนแบบจากชุมชนไหนใน
การตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในลักษณะของระบบการผลิตร่วม (Mass Production
System) ของคนในชุมชน
4. เกิดการตรวจสอบเพื่อรับรู้ปัญหาและร่วมกันแก้ไขวิกฤตของสมาชิกชุมชนทุกคน
ด้วยกระบวนการของนวัตกรรมที่ชุมชนสร้างขึ้น ซึ่งในสังคมอเมริกายอมรับว่านวัตกรรมใหม่เกิดจาก
ชุมชน
5. ส่งเสริมประสบการณ์และเปิดโอกาสในการรับใช้สังคมโดยรวมจากการกำหนด
บทบาทของชุมชนเอง ซึ่งแก่นแท้ (Core) อยู่ที่ความเข้มแข็ง (Empowerment) ในตัวของชุมชนเอง
6. เกิดวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกชุมชนบทความเป็นพลเมืองหรือประชาสังคม
(Civil Society) ที่ได้ลงประชามติร่วมกัน ซึ่งถือว่าการเข้ามามีส่วนร่วม (Manifestation) ตั้งแต่พื้นฐาน
ของสังคมทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามหรือการแก้ไขปัญหาาร่วมของชุมชน
7. สร้างผู้นำที่มีประสบการณ์และความสามารถจากกระบวนการชุมชน
8. สร้างเครือข่ายชุมชนรูปสหกรณ์ที่สนิทสนมกันขึ้นมาในระดับท้องถิ่น
9. เกิดการปรับตัว (Mobilization) ได้ทันกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่
กำลังเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2.2 รูปแบบการจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชน

อภิญา เวชชัยและคณะ (2547: 143) กล่าวถึง การจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชน ว่าการจัดสวัสดิการในชุมชนภาคเกษตรคือต้นแบบที่ถูกนำมาขยายผลอย่างกว้างขวาง ดังนั้นในส่วนนี้จึงอาศัยการประมวลเนื้อหาส่วนหนึ่งจากรายงานวิจัย “การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทยกลุ่มเกษตร ” ของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง , สุภา ใยเมือง และ บัญ ชร แก้วส่อง เรื่อง รูปแบบการจัดสวัสดิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ฐาน ได้แก่ ฐานทรัพยากร ฐานวัฒนธรรม และฐานงานพัฒนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากร

การจัดสวัสดิการจากฐานทรัพยากร เป็นการจัดสวัสดิการเพื่อทุกคนเน้นสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร สำหรับบางคนบางพื้นที่ก็อาจใช้เป็นแหล่งหารายได้และวัตถุดิบพร้อมกัน การจัดสวัสดิการที่สำคัญสำหรับฐานนี้ คือ การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ แหล่งน้ำ ทรัพยากรทางทะเล รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนบุคคล (ของผู้อื่น)

2.2.1.1 การใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ มีทั้งการอาศัยป่าเพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร เช่น หาเห็ด หาปลา หาหน่อไม้ หาพืชผัก เพื่อการบริโภค เป็นต้น การใช้ประโยชน์ในลักษณะนี้สามารถเกิดขึ้นในพื้นที่ป่าสาธารณะต่างๆ ไป ไม่ว่าจะเป็น ป่าโคก ป่าบุง ป่าทาน ในภาคอีสาน ป่าหน้า หมูในชุมชนป่ากาญจนา ป่าพรุในพื้นที่ภาคใต้ ป่าชุมชนในพื้นที่ทั่วไป แม้กระทั่งพื้นที่อุทยานแห่งชาติรักษาพันธุ์สัตว์ป่า หรือป่าเขตอื่นๆ ล้วนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญสำหรับคนในชุมชนที่มีพื้นที่อยู่ใกล้ป่า

นอกจากเป็นแหล่งอาหาร ป่าบางแห่งยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ของชาวบ้าน ทั้งโดยการเก็บของที่ได้จากป่ามาขาย เช่น ป่าน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ชาวบ้านมีรายได้จากการหาหน่อไม้ในป่ามาขาย หรือป่าภูลังกา จังหวัดนครพนม ชาวบ้านมีรายได้จากการขายเห็ดที่ได้จากป่า เป็นต้น ขณะที่บางแห่งก็เป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญที่นำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิต เช่น การใช้ไม้ไผ่จากป่าทำ เครื่องจักรสาน การใช้วัตถุดิบจากป่าทำ ไม้กวาด การเก็บ ไม้มาเผาถ่าน เป็นต้น ส่วนบางแห่งก็ใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น การใช้พื้นที่ป่าทามของจังหวัดสุรินทร์ การใช้พื้นที่ป่าพรุของจังหวัดปัตตานี การใช้ป่าชุมชนของคนภาคเหนือ เป็นต้น

2.2.1.2 การใช้ประโยชน์จาก แหล่งน้ำ มีความสำคัญในด้านการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและการหารายได้ของชาวบ้านไม่น้อยกว่าการใช้ประโยชน์จากป่าสาธารณะ เพราะแหล่ง

น้ำมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การนำน้ำมาดื่มมาใช้ การใช้น้ำเพื่อการทำงาน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ทั้งเพื่ อไว้กินและไว้ขาย อีกทั้งแหล่งน้ำยังอุดมไปด้วยทรัพยากรที่สามารถ นำมาใช้ได้อีกหลายอย่าง ทั้งในส่วนของ การสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น การหาปลาตามแนวลำน้ำ หนอง คลอง บึง เป็นต้น หรือบางทีก็อาศัยเป็นวัตถุดิบในการผลิต เช่น ชุมชนในจังหวัดชลบุรีใช้กระจูด จากแหล่งน้ำมาทอเสื้อเพื่อใช้และขาย เป็นต้น

2.2.1.3 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสวัสดิการ ความมั่นคงทางด้านอาหารและรายได้ของชุมชนประมงความสมบูรณ์ของทรัพยากรทะเลจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของชุมชนประมงพื้นบ้านมากที่สุด

2.2.1.4 การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรส่วนบุคคล (ของผู้อื่น) ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งของการสร้างสวัสดิการความมั่นคงด้านอาหาร การใช้ทรัพยากรแบบนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดของสังคมรวมหมู่ เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชน ซึ่งยังมีเห็นอยู่ในสังคมไทย ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านที่ ไม่ได้เลี้ยงปลาสามารถไปจับปลาในพื้นที่นาของคนอื่นได้ ถ้าต้องการผักจากที่ไร่หรือที่นาของคนอื่นก็ สามารถไปเก็บกินได้ เป็นต้น

2.2.2 การจัดสวัสดิการจากฐานวัฒนธรรม

การจัดสวัสดิการจากฐานวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ การเกื้อกูลของครอบครัวและกลุ่ม เครือญาติ การเกื้อกูลของระบบอุปถัมภ์ และการจัดการของศาสนสถาน

2.2.2.1 การเกื้อกูลของครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ เป็นสวัสดิการพื้นฐานที่มีอยู่ในทุก ครอบครัวและชุมชน เช่น การส่งข้าวปลาให้แก่ลูกหลานที่ไปทำงานรับจ้างในเมือง การขายผลผลิตทางการเกษตรเพื่อช่วยค้ำราคาเรือลูกหลานกลับไปทำงาน การขายที่ดินให้ลูกไปเรียนหนังสือต่อ การเอา ที่ดินไปจำนองเพื่อเอาเงินไปค้ำประกันสามีไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น

2.2.2.2 การเกื้อกูลของระบบอุปถัมภ์ มี ที่อยู่ทุกหนแห่งในสังคมไทยเพราะระบบ อุปถัมภ์ เป็นรากเหง้าหนึ่งของสังคมไทย แม้ว่าในด้านหนึ่งระบบอุปถัมภ์จะนำมาซึ่งการเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหง ทำให้ผู้เสียเปรียบคือยโสทิธิ ค้อยโอกาส ไร้ค่าไร้ศักดิ์ศรี แต่ในอีกด้านหนึ่งระบบอุปถัมภ์ก็ เป็นส่วนสำคัญที่เกื้อกูล ให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันได้ ทั้งในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น เกษตรกร ไร่ที่ดินทำกิน อาศัยที่ดินของคนในชุมชนหรือนอกชุมชนทำนา พอได้ผลผลิตก็นำมาแบ่งกัน หรือการ เลี้ยงสัตว์บนที่ดินของผู้อื่น พอสัตว์ออกลูกก็จะเอามาแบ่งกันคนละครึ่ง หรือการแลกแรงงาน การทำงาน แลกกับปัจจัยการดำรงชีวิต เป็นต้น และการมีความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว เช่น เวลาทีมงานบุญก็มาช่วยงาน

เวลาแต่งงานก็มาเลี้ยงฉลอง เป็นต้น ก่อให้เกิดความผูกพันทางใจระหว่างผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ ซึ่งจะนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมในอนาคตได้ง่าย

2.2.2.3 การจัดการของศาสนสถาน ถือเป็นแหล่งจัดสวัสดิการที่สำคัญของชุมชนมาตั้งแต่อดีต ตัวอย่างเช่น ในชุมชนชาวพุทธ ผู้ด้อยโอกาส ในชุมชนจะใช้วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลาน บางรายบวชเพื่อจะได้มีอาหารมาจุนเจือครอบครัว ในชุมชนชาวมุสลิม มีกฎีกาเป็นที่อบรมของเด็กเล็ก และมีปอเนาะเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กโต โดยที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา เปิดโอกาสให้คนจนได้เข้าถึงการศึกษาในชุมชนมุสลิม

ชากัต เป็นระบบการช่วยเหลือตามหลักของศาสนาอิสลามซึ่งถือว่าชาวมุสลิมผู้มีรายได้น้อยทุกคนมีหน้าที่ต้องสงเคราะห์ให้กับผู้ด้อยโอกาสโดยจ่ายเงิน ร้อยละ 2.5 ของรายได้ต่อปี ส่วนผู้ที่ควรได้รับชากัตมี 8 ประการ ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินและเครื่องมือในการดำรงชีพ ผู้ที่ไม่มีเครื่องมือในการดำรงชีพเพียงพอกับความต้องการมาตรฐาน ผู้ที่ต้องการปลดปล่อยตนลงจากการเป็นทาส ผู้ที่ต้องการได้รับการช่วยเหลือด้านการศึกษาต่อ ผู้ที่มีหนี้สิน ผู้ที่เผชิญปัญหาระหว่างเดินทาง เป็นต้น

2.2.3 การจัดสวัสดิการจากฐานงานพัฒนา

การจัดสวัสดิการจากฐานงานพัฒนา เป็นส่วนหนึ่งที่ชุมชนรับเอารูปแบบมาจากภายนอกเข้าไปดำเนินการในชุมชน กิจกรรมบางอย่างก็ริเริ่มและทำกันเองในชุมชน แต่บางกิจกรรมก็ได้รับการสนับสนุนการจัดตั้งเบื้องต้นจากองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน กิจกรรมที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปคือ การจัดกลุ่มอาชีพ การจัดกลุ่มออมทรัพย์ การจัดกลุ่มกองทุนกองทุนพัฒนาอาชีพและการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชน

2.2.3.1 การจัดกลุ่มอาชีพ มีให้เห็นแทบทุกชุมชน ส่วนหนึ่งเริ่มต้นและดำเนินการโดยชาวบ้านเอง บางส่วนได้รับการสนับสนุนการริเริ่มจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น และบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ทั้งหมดล้วนตั้งกฎเกณฑ์และดำเนินการโดยสมาชิกในชุมชน จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดกลุ่มอาชีพก็คือ ต้องการช่วยเหลือสมาชิกหรือครอบครัวที่มีคนถึงแก่กรรม มีทั้งเรียกเก็บเงินจากสมาชิกไปช่วยเหลือในวาระครอบครัวมีคนถึงแก่กรรม และมีการตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการ อาศัยเงินปันผลจากกลุ่มออมทรัพย์ส่วนหนึ่งสมทบเป็นเงินกองทุน

2.2.3.2 การจัดกลุ่มออมทรัพย์ มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการจัดกลุ่มอาชีพ คือมีทั้งที่ริเริ่มโดยชุมชนเองและร่วมริเริ่มกับกลุ่มองค์กรภายนอกส่วนใหญ่พยายามจัดการในรูปแบบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์หรือธนาคารชุมชน นั่นคือ การออมทรัพย์อย่างต่อเนื่องทุกเดือน โดย

ไม่จำเป็นต้องออกมาก แต่จะต้องตั้งสัจจะว่าจะออมเท่าใด และต้องทำตามความตั้งใจนั้นให้ได้

โดยพื้นฐาน กลุ่มออมทรัพย์มีหน้าที่ในการรับฝากและปล่อยกู้ได้จากดอกเบี้ย และตอบแทนสมาชิกในรูปแบบเงินปันผล ในกรณีที่การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกิดจากการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ชาวบ้านไม่เข้าใจถึงแก่นของการดำเนินงาน รูปแบบกิจกรรมก็จะมีเพียงฝากเพื่อรับเงินปันผล และกู้แล้วต้องจ่ายดอกเบี้ยเท่านั้น แต่ในกรณีของชุมชนที่เข้มแข็ง กลุ่มออมทรัพย์จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและการจัดสวัสดิการในชุมชน โดยอาศัยการกันเงินดอกเบี้ยส่วนหนึ่งมาใช้ในกิจกรรมของส่วนรวม เช่น การตั้งกองทุนช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล กองทุนพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

2.2.3.3 การจัดกลุ่มกองทุนพัฒนาอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นกองทุนที่ต่อยอดมาจากการจัดกลุ่มออมทรัพย์ คืออาศัยเงินดอกเบี้ยจากกลุ่มออมทรัพย์มาเป็นเงินทุนริเริ่มดำเนินงาน บางกิจกรรมก็เป็นการให้เปล่า เช่น เงินอุดหนุนคนเลี้ยงไก่ เลี้ยงวัว เป็นต้น แต่บางกิจกรรมก็มีลักษณะเป็นการกู้ยืมเพื่อนำเงินไปลงทุนทำงานผลิต ซึ่งต้องจ่ายเงินคืนให้กับกองทุนตามกำหนดเวลา เช่น การกู้เงินไปลงทุนทำน้ำปลา ทำขนม เปิดร้านค้า เป็นต้น

2.2.3.4 การพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยฐานการผลิตและการค้าค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่ชาวบ้านยังเน้นรูปแบบของการแยกกันผลิตแล้วมารวมกันขาย บางชุมชนมีการประกันราคาซื้อขายในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นสวัสดิการด้านรายได้อย่างหนึ่ง ในอีกด้านหนึ่ง การทำธุรกิจชุมชนสามารถก่อให้เกิดการรวมพลังเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน ทั้งในเรื่องการร่วมกันคิด การรวมกลุ่มผลิต การพัฒนาคุณภาพการผลิต การสร้างเครือข่าย การรวมกันขาย การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนจนถึงระหว่างจังหวัด ฯลฯ บนพื้นฐานเรื่องการแบ่งปัน ตามแนวทฤษฎีวัฒนธรรมชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มที่เกิดจากฐานงานพัฒนาส่วนใหญ่มีลักษณะเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกัน มีจุดเน้นที่ต้องการให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วม มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย เริ่มต้นจากความต้องการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มยาง กลุ่มข้าว กลุ่มควาย ฯลฯ แต่สุดท้ายก็มักคาดหวังให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน ต้องการนำพาชุมชนไปสู่เส้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งถึงที่สุดก็ต้องลุกขึ้นสู้กับกระแสทุนนิยมบริโภคนั่นเอง

การจัดสวัสดิการโดยภาคชุมชนที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ไม่มีระบบ ระเบียบ หรือแบบแผน ในการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้การส่งผ่านความรู้จาก ชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่งเกิดปัญหา แม้แต่การจัดกลุ่มออมทรัพย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน หลายพื้นที่ก็ยังคงรับไปเพียงรูปแบบ ให้ความสำคัญกับเงินปันผล โดยลืมหลักการสำคัญของการจัดทำกลุ่มออมทรัพย์ นั่นคือ การถือสัจจะ การแบ่งปัน โอกาส การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม การริเริ่มกิจกรรมดังกล่าวก็ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้าน และอย่างน้อยการจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลโดยชุมชนก็

เป็นที่ยอมรับและมีการปฏิบัติกันทั่วไป อีกทั้งการรวมกลุ่มก็อาจสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้พบปะสังสรรค์ ซึ่งอาจนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ได้ในอนาคต

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการด้านการพัฒนาจำนวนมากให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาว่าการพัฒนาสามารถแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืนได้ ต้องเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำระหว่างประชาชนจึงมีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมมากขึ้นในยุคปัจจุบัน (อ้างถึงใน สกฤตวิชัย พูนนวล, 2550:11)

3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวความคิดการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม หรือในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะในระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชนก็ดี มิใช่ของใหม่แต่เป็นเรื่องที่พยายามทำกันมาหลายทศวรรษแล้ว

กระแสการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเกิดจากปัญหาและความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาในอดีต ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของคนภายนอกชุมชน ละเลยศักยภาพและความสามารถของคนในชุมชน อันนำมาซึ่งความไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน และนอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น จึงมีการทบทวนถึงประสิทธิภาพ การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ได้ข้อสรุปว่าคนในท้องถิ่นควรจะเป็นผู้กำหนดเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนา โดยเฉพาะกระบวนการการมีส่วนร่วมน่าจะได้มีส่วนในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการตัดสินใจและประเมินผลด้วยคนในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ควรจะมีทิศทางเป็นไปในทางใด เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา วัฒนธรรมและค่านิยมของคน ในหมู่บ้านหรือชุมชนในปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วม ดังนี้

อากรพันธ์ จันทรส์ว่าง (2522 : 26) อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันนั้น จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขการริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ จะต้องเป็นความเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้นๆ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่คนเรารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการ

ทั้งหมดที่ทำโดยและหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ดังนี้ (1) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น ไม่ว่าจะในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการ ใดๆ (2) การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง เข้มแข็ง(Active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผินเฉื่อยชา (Passive) และ (3) การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการ จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ(Entire Development Process)

นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างโบสถ์วิหาร การสร้างมัสยิด ส่วนความเกรงใจที่จะมีต่อบุคคลที่เราเคารพนับถือหรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ ที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้งยังมีความศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรง ผู้น้อยก็ช่วยแรง นอกจากอำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบังคับให้มีส่วนในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส เป็นต้น

อลิน รพีพัฒน์ (2527 : 320) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การให้ประชาชนเป็นผู้ที่ทำทุกอย่างซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกมาให้ประชาชนมา ร่วมในเรื่องหนึ่งแต่ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่จะคิดขึ้นมา

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง บุคคลหรือสมาชิกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เข้าไปมีส่วนร่วม คือร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลประโยชน์โดยมีกระบวนการขั้นตอนดำเนินการเพื่อให้กิจกรรมนั้นสำเร็จไปด้วยดี

3.2 กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยมีนักพัฒนาหรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยี ฯลฯ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการ

ติดตามประเมินผล (เจมส์คีย์ ปิ่นทอง , 2526:10) ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับที่ อकिन
รพีพัฒน์ (2531: 49) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนา ซึ่งมี 5 ระดับ คือ

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา

3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา

4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา

5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลของกิจกรรมการพัฒนา

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหา และความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ปัญหา ดังที่ Cohen and Uphoff (1980:213-218) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ

2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้าน วัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

สำหรับขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีขั้นตอน (ดิเรก ฤกษ์ร้าย, 2522:71-75) ดังต่อไปนี้

1. สร้างศรัทธาหรือความเชื่อถือสำหรับคนในชุมชนผู้ที่จะดำเนินงานพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องมีวิธีการต่างๆ ที่จะทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเกิดความเชื่อถือศรัทธา

2. ก่อตั้งกลุ่มในชุมชน โดยปกติแล้วกลุ่มที่รู้จักรวมตัวกันได้ดีที่สุดในระดับสูงและมักเป็นชนชั้นกลางมากกว่ากลุ่มที่มีฐานะยากจน ดังนั้นการจัด ตั้งกลุ่มระยะแรกๆ อาจต้องเน้นประชาชนที่มีฐานะต่ำก่อน และไม่ควรให้ไปกระทบกับกลุ่มอื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในการตั้งกลุ่มเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานั้นต้องมีเป้าหมายดังนี้

2.1 ตั้งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิกในกลุ่มโดยเฉพาะประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจที่จะเข้าร่วม

2.2 ต้องมีการกระจายผลประโยชน์ดังกล่าวแก่สมาชิกในกลุ่มอย่างยุติธรรม

2.3 จัดให้มีกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนหรือหาผลกำไรเพื่อให้สมาชิกรวมตัวกันอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

2.4 มีการเพิ่มจำนวนสมาชิกในท้องถิ่นให้มากขึ้นและขยายออกไปสู่ชุมชนใกล้เคียง

2.5 ให้มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มกับสถาบันอื่นในระดับสูงกว่าเพื่อที่จะได้รับการสนับสนุนมากขึ้น

3. จัดระบบให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการสร้างองค์กรในรูปแบบที่จะทำให้กลุ่มทำงานอย่างได้ผลมีการเชื่อมโยงเป้าหมายของกลุ่มให้สอดคล้องกับ เป้าหมายของสมาชิก มีมาตรการในการเลือกผู้นำที่มีความสามารถ มีการประชุมปรึกษาหารือกัน

4. ให้การศึกษาสมาชิกของกลุ่มเป็นระยะ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกัน และมีการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีสำหรับการประกอบอาชีพของสมาชิก

5. การดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่เพื่อให้โครงการเหล่านั้นแก้ปัญหาและสนองความต้องการของกลุ่มได้สมาชิกทุกฝ่ายจะมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจให้มากที่สุด

3.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาความหมาย การมีส่วนร่วม พบว่า มีลักษณะหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมมีหลากหลาย เช่น Cohen and Uphoff มีประเด็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีความสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับลักษณะการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายใน การศึกษาตามขั้นตอนต่างๆ ในการมีส่วนร่วมที่นำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชนดังนี้

Cohen and Uphoff 2527 (อ้างถึงในปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ ,2546:206) กล่าวถึงลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา โดยทั่วไปนั้น ประชาชนอาจเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่างๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือ ร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาและร่วมในการประเมินผลโครงการ

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 17) กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม มีประเด็นสำคัญ 10 ประการ ดังนี้

1. ระยะเวลาและสถานที่ในการมีส่วนร่วมกับโครงการ
2. การมีส่วนร่วมนั้นมีมิติทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
3. จะให้การมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายปลายทาง

4. การมีส่วนร่วมนี้ตามธรรมชาติอาจเกิดขึ้นไม่สม่ำเสมอหรือตลอดเวลาก็ได้
5. การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมและทางการศึกษา
6. สถานการณ์การมีส่วนร่วมนั้น ต้องคำนึงว่าการมีส่วนร่วมที่แท้จริง มิใช่ เกิดขึ้นจากการออกคำสั่ง แต่จะต้องสร้างขึ้นเอง
7. มีคณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมพิจารณา
8. การมีส่วนร่วมรับรู้สภาพปัญหาโดยมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้รู้สภาพที่เป็นจริง
9. คนที่อยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนใหญ่มิได้ใช้ชุมชนเป็นเพียงที่รวมคนคล้ายเอาก้อนหินมากองรวมกันเท่านั้น
10. ควรทำให้การมีส่วนร่วมมีลักษณะป็นอารมณ์ขันประกอบไปบ้าง

3.4 ระดับการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547 : 18) โดยหลักการระดับการมีส่วนร่วม ขึ้นอยู่กับว่า จะมีส่วนร่วมในเรื่องประเภทใด หรือขั้นตอนใดแต่หลักใหญ่ อาจแบ่งเป็น 5 ระดับ อย่างกว้างๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน /ครอบครัว/ชุมชน ของตน เช่น การให้ข้อมูล การเจ็บป่วยของตนแก่แพทย์ (แต่แพทย์ต้องรับฟังด้วย) ถ้าไม่ร่วมให้ข้อมูลที่เป็นจริง หรือแพทย์ ไม่รับฟังจริงก็อาจรักษาไม่ได้ผลดี

2. การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูล – ข่าวสาร เช่นการร่วมรับรู้ข้อมูลของตนจากแพทย์เพื่อจะเป็นแนวทางตัดสินใจให้ดีขึ้น เพราะสิ่งที่แพทย์รู้เกี่ยวกับคนนั้น ตนเองอาจไม่รู้

3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Co-decision) โดยเฉพาะเกี่ยวกับโครงการที่ ตนจะมีส่วนได้เสียด้วย

4. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมใจขั้นตอนการดำเนินงาน เช่นร่วมสร้างถนนในชุมชน

5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ ไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือด้านอื่นๆ

ระดับการมีส่วนร่วมตามแนวทางการพัฒนาชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วมตามที่กล่าวมามีพบขึ้นอยู่ก็ บจะมีส่วนร่วมกับเรื่องใดเป็นกรณี ๆ ไปซึ่งจะยกตัวอย่างเป็นกรณีศึกษาในบทที่ 3 ต่อไป สำหรับการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นรินทร์ชัย (2543 หน้า 21) แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่า สิ่งใดที่เป็นปัญหา – รากเหง้าของปัญหา

2. ร่วมค้นหาว่า สิ่งที่เป็นของตน พวกตน ในปัจจุบันคืออะไร

- 2.1 ร่วมคิดช่วยตัวเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อน- หลัง

- 2.2 วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องราว
- 2.3 ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม
- 2.4 ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ แล้วร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆ
- 2.5 ร่วมติดตามการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงาน
- 2.6 ร่วมรับผลประโยชน์

3.5 รูปแบบการมีส่วนร่วม (Types of Participation)

องค์การสหประชาชาติ (1989 อ้างถึงใน พันธ์ พฤษศยสุนันท์ , อุบล จันทรพิเพชรและจินตนา ชุณหภูมกดา, 2545:15) ได้รวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) เป็นการมีส่วนร่วมโดยการอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ (Induced) เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ หรือการสนับสนุนโดยรัฐบาล เป็นรูปแบบลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Conceived) เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล โดยการ จัดการของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรงการมีส่วนร่วมรูปแบบนี้เป็นการมีส่วนร่วมในรูปแบบที่ผู้กระทำได้ผลทันทีแต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและจะมีผลเสียคือจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนในที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนและองค์กรการเงินชุมชน

4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนชุมชน

การจัดตั้ง กองทุนชุมชน เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ประสบความสำเร็จก้าวหน้า ซึ่งมีองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ กรรมการที่เลือกจากสมาชิกกลุ่มกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ที่จะต้องดำเนินไปตามวัตถุประสงค์

4.1.1 ความหมายของกองทุน

กองทุนชุมชนเป็นรูปแบบกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดเบื้องต้นในการดำเนินงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนของตนเอง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมและสามารถบริหารการเงินโดยผ่านความเห็นชอบและการตัดสินใจจากคณะบุคคลหรือกรรมการชุมชนหรือองค์กรชุมชน ในอันที่จะบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของบุคคล กลุ่ม และชุมชน (กองทุนพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร,2538:1)

นอกจากนั้น กองทุน อาจหมายถึง ทุนทรัพย์ งบประมาณค่าใช้จ่าย รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินงานของกลุ่ม (ทะนงศักดิ์ คุ้ม ไข่น้ำ,2543:14)

แนวคิดเรื่องกองทุน เริ่มขึ้นเมื่อนักพัฒนาได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ในลักษณะและระดับที่แตกต่างกัน เช่น การสละทุนทรัพย์ แรงงาน และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มโดยความสมัครใจ (โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการวางแผนตำบลและอำเภอ จังหวัดปัตตานี,2529:1)

การทำงานระบบกลุ่มต้องอาศัยกองทุน เป็นปัจจัยหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อสร้างความเข้มแข็งมั่นคงให้กลุ่ม และเป็นการเรียนรู้หรือให้การศึกษา ระบบการบริหารแก่สมาชิกในการพัฒนากลุ่มและชุมชนต่อไป แนวทางการสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนในปัจจุบันมี 2 แนวทาง คือ ประการแรก สมาชิกในกลุ่มจัดตั้งมาเอง เป็นการระดมจากกลุ่มสมาชิกด้วยกันเอง ประการที่สอง กองทุนที่จัดตั้งโดยองค์กรภายนอก ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนเพราะโอกาสที่กลุ่มจะระดมทุนนั้นเป็นไปได้ยาก เช่น ความยากจน หรือการไม่มีเงินออมเพียงพอที่จะให้ระดมเข้ากองทุนของกลุ่มดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนทั้ง 2 แนวทาง ก็เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคน คือ สมาชิกกลุ่มและชุมชนที่สมาชิกกลุ่มดำรงอยู่

ดังนั้น กองทุนชุมชนเป็นกองทุนสาธารณะแบบให้เปล่าเพื่อสนับสนุนโครงการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น แนวคิดสำคัญของกองทุนนี้ คือสนับสนุนให้ชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านและอาสาสมัครมาดำเนินการร่วมกันในรูปของ องค์กรชุมชน ซึ่งทำหน้าที่กำหนดแผนงานในการใช้เงินงบประมาณให้สอดคล้องกับความต้องการในชุมชนของตนเอง และควบคุมการดำเนินงานให้ลุล่วงภายในท้องถิ่น

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มกองทุนหรือองค์กรประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองและชนบท ได้เล็งเห็นความเดือดร้อนของประชาชนจึงร่วมกันจัดตั้งกลุ่มกองทุน ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยที่กลุ่มองค์กรสมาชิกมีการจัดตั้งกองทุนในรูปแบบภาคประชาชนเพื่อแสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กิจกรรมการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกมีหลากหลายลักษณะ อาทิ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนแม่บ้าน กลุ่มกองทุนเกษตรกร เป็นต้น กลุ่มกองทุนเหล่านี้มักเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกฝ่ายรวมถึงหน่วยงานภาครัฐ

4.1.2 การจัดตั้งกองทุนชุมชน

การจัดตั้งกองทุนในแนวทางที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก มีวิธีการและข้อควรคำนึงถึงการจัดตั้งกองทุนชุมชน ดังนี้ (เอกราช ผลผลา ,2537 : 13)

4.1.2.1 แนวทางการจัดตั้งกองทุน มีดังนี้

1. ประชุม เผยแพร่แนวความคิดในการจัดตั้งกองทุนแก่ประชาชนในท้องถิ่น
2. ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้มีความรู้เรื่องกองทุน เผยแพร่แนวความคิดร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจากองค์กรผู้สนับสนุนกองทุนดังกล่าว
3. ให้รายละเอียดเพิ่มเติมในการจัดตั้งกองทุนแก่ประชาชนที่ยังไม่เข้าใจ
4. การเปิดรับสมัครสมาชิก เพื่อเข้าร่วมกลุ่มในการจัดตั้งกองทุนแก่ประชาชนที่ยังไม่เข้าใจ
5. การดำเนินงานกองทุน มีการจัดตั้งกองทุนตามรูปแบบที่เหมาะสม โดยมีกรตกลงร่วมกันจากสมาชิกเพื่อหารื้อระเบียบการ ในการบริหารกองทุนต่อไป

4.1.2.2 ข้อควรคำนึงในการจัดตั้งกองทุน มีดังนี้

1. ความสนใจของผู้นำชุมชนและความเชื่อที่ประชาชนในชุมชนมีต่อผู้นำ
2. สภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่แตกต่างกันมากนักของคนในชุมชน
3. ความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุน
4. ยุทธวิธีในการเตรียมชุมชนและการกระตุ้นของคนในชุมชน
5. ความพร้อมของสถานที่สำหรับการจัดตั้งกองทุน
6. สภาพชุมชน เช่น ความห่างไกลจากชุมชนอื่นๆ
7. รูปแบบ ระเบียบ วิธีการ ของกองทุนควรเรียบง่ายและยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน
8. ผลประโยชน์ที่ประชาชนชุมชนได้รับจากกองทุน

4.1.3 วัตถุประสงค์ของกองทุนชุมชน

กองทุนชุมชน มีเป้าหมายที่เป็นการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนเครือข่าย และให้แต่ละเครือข่ายตระหนักถึงการเป็นเจ้าของกิจกรรม ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเข้าร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนั้น ความพร้อมที่จะจัดทำกิจกรรมจึงต้องเริ่มที่คณะกรรมการกองทุนก่อนหลังจากนั้นจึงสู่การทำความเข้าใจและกำหนดแนวทางการบริหารกองทุนเพื่อนำประโยชน์จากกองทุนไปช่วยเหลือและ

พัฒนาชุมชนและเครือข่ายต่อไป วัตถุประสงค์ของกองทุนชุมชน มีดังนี้ (พระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 , 2547 : 2-3)

1. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพิ่มรายได้ และลดรายจ่าย หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ สวัสดิการหรือประโยชน์ส่วนร่วมอื่นใดให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
2. เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเร่งด่วนสำหรับประชาชน ในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
3. เพื่อเป็นการรับฝากเงินจากสมาชิกและจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น เพื่อดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์
4. เพื่อให้กู้ยืมเงินแก่กองทุนหมู่บ้านอื่น เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ เศรษฐกิจของหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง
5. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต สวัสดิภาพ และสวัสดิการของสมาชิกหรือ ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของ กองทุนหมู่บ้านตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

4.1.4 ประเภทของกองทุนชุมชน เอกราช ผลผลา (2537 : 14) ได้แบ่งประเภทของ กองทุนชุมชน ดังนี้

1. กลุ่มออมทรัพย์ เป็นการออมเงินฝากเป็นประจำของสมาชิก การกู้ยืมเงินในรูปแบบ ต่างๆ ตามความจำเป็นของสมาชิก และการช่วยเหลือด้านสวัสดิการแก่สมาชิก
2. กลุ่มจำหน่ายสินค้า เป็นการระดมทุนเพื่อจัดหาสินค้า/สิ่งของ ที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีวิต ตแล้วนำมาจำหน่ายให้แก่สมาชิกในราคาถูกลง จากนั้นนำกำไรที่ได้จากการจำหน่ายคืนให้กับ สมาชิกในรูปของเงินปันผล เป็นต้น
3. กลุ่มอาชีพ เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสามารถเฉพาะตัวในอาชีพนั้นๆ เช่น กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มทอผ้า เป็นต้น
4. กลุ่มการให้บริการและสงเคราะห์ เป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะตัวของชุมชน เช่น กลุ่ม ฅาปนกิจสงเคราะห์ กองทุนการศึกษาเยาวชน เป็นต้น ลักษณะกิจกรรมของกลุ่มอาจเป็นการผสมผสาน กับการให้สมาชิกกู้ยืมเงิน เช่น กลุ่มฅาปนกิจศพ นอกจากจะให้เงินช่วยเหลือสมาชิกกรณีที่ยาติพี่น้อง ตายแล้ว อาจให้บริการกู้ยืมเพื่อจัดงานศพด้วย

การพิจารณาการให้ทุนช่วยเหลือชุมชนตามเมนูหลัก 5 เมนู คือ (เอกราช ผลผลา , 2537 :14)

เมนู 1 การส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพ และเศรษฐกิจชุมชน

เมนู 2 สวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพชุมชน

เมนู 3 การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

เมนู 4 การพัฒนาเสริมสร้าง ความสามารถขององค์กรชุมชนและเครือข่าย

เมนู 5 การจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ และความเดือดร้อน

จากที่กล่าวข้างต้นเป็นเรื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เพื่อช่วยเหลือ อกกลุ่มสมาชิก และสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรง ภายใต้อุระเบียบที่วางไว้ นอกจากนั้น การตั้งกองทุน ต้องอาศัยผู้รู้ หรือวิทยากรจากองค์กรภายนอกให้คำแนะนำ และเผยแพร่ถึงผลที่ตามมาในการจัดตั้งกองทุน เพื่อให้สมาชิกและประชาชนในชุมชนได้รับทราบ

4.2 แนวคิดและการดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน

แนวคิด และการดำเนินขององค์กรการเงิน ชุมชน เป็น กลุ่มการเงินเพื่อช่วยเหลือกัน กล่าวคือ การใช้เงินให้คนมาทำงานร่วมกันมีการออม การกู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพ ตลอดจนการจัดสวัสดิการ เพื่อให้บริการสมาชิกในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีแนวคิดและการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน , 2551 : ออนไลน์)

4.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรการเงินชุมชน

การใช้ทุนเงินตราเป็นเครื่องมือให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคม ทุนทรัพยากร ทุนเศรษฐกิจ ในชุมชนนำทุนเงินมาสร้างทุนคนให้เข้ม แข็ง นำทุนคนไปสร้างทุนเงินที่อ่อนแอ ด้วยการผสมผสานระหว่างทุนเก่าและทุนใหม่ให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน รวมทุนชุมชนเพื่อสร้างพลังและอำนาจการต่อรองของชุมชน และเป็นเครื่องมือในการรวมคน รวมเงิน รวมความคิด เชื่อมโยงสู่การบูรณาการกองทุนที่จะช่วยแก้ปัญหา หนี้สิน การพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐาน การสร้างคุณธรรม จริยธรรมในหมู่มวลชนสมาชิก และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชน

4.2.2 การดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน

การดำเนินงานขององค์กรการเงินชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างความเข้มแข็งในระดับองค์กร การเงินชุมชน ได้แก่ การสร้างความตระหนักว่ากองทุนชุมชนนำไปสู่การกำหนดตนเอง และการพึ่งตนเอง ส่งเสริมให้เกิดวินัยการออม การสร้างระบบการตรวจสอบ การพัฒนาอาชีพ รายได้ของสมาชิก การพัฒนาการบริหารจัดการร่วมกัน ทั้งเรื่องระบบบัญชี การสร้างระบบการช่วยเหลือ ติดตามตรวจสอบร่วมกันยกระดับองค์กรการเงินสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล

2. การเชื่อมโยงองค์กรการเงิน จากระดับกลุ่มสู่เครือข่าย และขยายฐานในระดับตำบล โดยมีเป้าหมาย คือ เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความเข้มแข็งขององค์กรการเงินชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาความเข้มแข็ง และเกิดกองทุนกลางระดับตำบล สร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการบูรณาการกองทุนชุมชน การค้นหาแกนนำ และรวบรวมคน เพื่อเป็นพลังในการดำเนินงานในตำบลโดยการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ใช้ข้อมูลทางด้านรายรับ รายจ่าย และปัญหาหนี้สิน ตลอดจนการนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี วันสำคัญต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการรวมกันของคนในตำบล หรือการใช้เวทีประชาคมที่แต่ละหมู่บ้านมีการจัดเป็นประจำอยู่แล้ว เป็นเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจ สะท้อนให้เห็นปัญหา และความจำเป็นของการบูรณาการกองทุนชุมชน ค้นหากลุ่มศักยภาพ หรือจัดตั้งสถาบันการเงินระดับตำบล เพื่อทำหน้าที่ในการโยกกองทุนต่าง ๆ เข้ามาจัดการ โดยเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีระบบการบริหารจัดการ ที่ทำให้สมาชิกเชื่อมั่น และมีความน่าเชื่อถือ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

3. การพัฒนาสมาชิกและคณะกรรมการ โดยการกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนัก และเห็นความสำคัญของการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับครัวเรือน พัฒนาคณะกรรมการ และประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรการเงินชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน คุณธรรม และจริยธรรมของสมาชิก ให้คณะกรรมการทำหน้าที่ในการจัดการกองทุน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการกำหนดระเบียบกติกา ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม

4. การพัฒนาระบบข้อมูล รวบรวมข้อมูลระดับตำบล โดยใช้การสำรวจข้อมูลทั้งตำบลหรือการใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือ เพื่อให้รู้สถานะรายรับ รายจ่าย ปัญหาหนี้สินทั้งในระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ทำให้ทราบสถานะความเป็นอยู่ของสมาชิก กลุ่ม หรือกองทุนต่าง ๆ ในตำบล เรียกว่า “การรวมบัญชี” สำรวจ รวบรวมข้อมูลองค์กรการเงินในพื้นที่ เพื่อให้เห็นศักยภาพ ทุนเดิม และมีการจัดทำแผนการบูรณาการกองทุนชุมชนในระดับพื้นที่ และการจัดทำแผนพัฒนาด้านอื่น ๆ ในท้องถิ่น

5. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้การสนับสนุนการทำกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนเป็นแกนหลักในการทำงานตามแผนของชุมชน

6. การทำงานพัฒนาฐานทุนของชุมชน เริ่มจากกิจกรรมหรือฐานทุนไหนก็ได้ตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน แล้วขยายไปยังฐานทุนอื่น ๆ จนครบทุกประเภท

7. การเชื่อมโยงองค์การการเงินกับประเด็นงานอื่น ๆ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเกษตรยั่งยืน การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินชนบท สวัสดิการชุมชน และขบวนการยุทธศาสตร์จังหวัด เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การจัดการด้านเงินเป็นการสร้างขบวนการเพื่อปกป้องสิทธิและสุขภาวะขั้นพื้นฐานของชุมชน เพื่อไม่ให้ได้รับผลกระทบจากโครงการต่างๆ ที่ลงสู่ชุมชน โดยไม่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการสร้างธรรมาภิบาลจากด้านฐานล่างของสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า โลกทุกวันนี้ถูกควบคุมโดยระบบการเงิน ถ้าจัดการเรื่องเงินไม่เป็นก็จะถูกระบบการเงินภายนอกควบคุม ดังนั้นชุมชนจึงต้องสร้างฐานการเงินให้มั่นคง แล้วเชื่อมโยงไปสู่การสร้างฐานด้านอื่นภายในชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อที่จะสร้างการพัฒนา ของชุมชนสร้างความมั่นคงให้กับสมาชิกอย่างบูรณาการได้ จะได้ไม่ถูกควบคุมโดยระบบภายนอกเพียงอย่างเดียว

5. แนวคิดการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ดังนี้

อภิญา เวชชัยและคณะ (2547 : 184) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ จำเป็นต้องคำนึงถึงกรอบ 3 ด้าน คือ ผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของสมาชิกของกลุ่มและองค์กรจะต้องเป็นที่ยอมรับของคนทุกวงการและศักยภาพและความพร้อมของกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของนักวิชาการ ดังนี้

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542:1) ได้ให้ความหมายการบริหารจัดการ คือ กิจกรรมต่างๆที่บุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆอย่าง ที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและใช้ทรัพยากรตลอดจนเทคโนโลยีต่างๆอย่างเหมาะสม

ทัศนีย์ ลักขณาภิชนัชช (2548:48) ได้กล่าวถึง การบริหารสังคม คือ กระบวนการบริหารที่ประกอบด้วยการนำแนวคิดและแนวปฏิบัติงานจากหลากหลายสาขาวิชาชีพมาบูรณาการเข้าด้วยกันและกำหนดเป็นทิศทางในการบริหาร โดยมุ่งให้สังคมนั้นบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการ

ทำให้ชีวิตของคน และสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือพัฒนา โดยมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีความอยู่ดีมีสุขสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมงานที่เป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อทำให้เกิดผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1 การบริหารจัดการที่ดี

ทศนิยม ลัทธิคุณชาตินิยม (2548 :160) กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารจัดการที่ดี ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม หมายถึง การตีตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยตรงกล้าให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ ประกอบสุจริต จนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความคิดเห็นในกา รตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การมีส่วนร่วมสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสวงงประชามติ หรืออื่นๆ

5. หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยตรงกล้าให้คนไทยมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์ สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีนานาชาติ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

5.2 ปัญหาจากการบริหาร

โครงสร้างการบริหารที่สนับสนุนพื้นฐานสังคมที่เชิดชุกกลุ่มคนไม่ดีแทนการเชิดชุกคนดี บนที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านชนบททำหน้าที่จัดสวัสดิการสังคมที่มีเป้าหมายสุดท้ายคือ การแก่งแย่งแข่งขัน เอารัดเอาเปรียบด้านวัตถุดิบทองหรือกำไร แม้จะใช้ชื่อว่าสหกรณ์ ธุรกิจชุมชนเศรษฐกิจชุมชน หรือ วิสาหกิจชุมชน แต่เป้าหมายสุดท้ายซ่อนการพัฒนาชุมชนชนบทไปสู่แบบทุนนิยม กล่าวคือ มุ่งส่งเสริม แก่สมาชิกชุมชนบางกลุ่ม มที่โครงสร้างวงนอกที่เป็นคนส่วนน้อยในชุมชนหมู่บ้านที่จะนำเอา ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาแปรรูปออกจำหน่ายหรือเป็นเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนแก่ ชุมชนเมืองเพื่อแลกกับที่กลุ่มของนั้น (ไม่ใช่ทุกคนในชุมชนหมู่บ้าน) จะมียาใช้ได้และร่ำรวยเงินทองเป็น หลัก โดยที่นโยบายสาธารณะไม่สนใจระบบเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนที่โครงสร้างวงใน โดยเฉพาะสวัสดิการที่สนับสนุนการพึ่งกันเอง ผลิตเองและใช้เอง และคุณค่าทางจิตใจ คุณธรรม ฯลฯ เป็นหลัก นอกจากนี้ยังปล่อยให้เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนชนบท โดยเฉพาะที่ โครงสร้างวงในที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย 4 เช่น อาหาร น้ำดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาวะด้านร่างกาย ฯลฯ ดำรงอยู่โดยไม่ได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมท่ามกลางสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกที่เปลี่ยนไปในเชิงเป็นโทษ เช่น จำนวนครอบครัวมาก ที่ดินมีน้อย มลพิษมากขึ้น รวมถึงเป็นหนี้สิน การติดยาบ้า โรคเอดส์ ฯลฯ มีหน้าข้าราชการและทุนยังคงยึดเหี้ยมระบบสวัสดิการสังคม เพื่อชุมชนที่เกี่ยวข้องปัจจัย 4 ที่ทำให้ชุมชนชนบทเป็นหนี้สิน เช่น การกู้เงินมาสร้างบ้านที่ระบบรัฐและ ทุนมุ่งต้องการให้ชุมชนจ่ายดอกเบี้ยมากกว่ามุ่งให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนด้านบ้านที่อยู่ อาศัยด้วยการพึ่งกันเอง เป็นต้น

เกิดช่องว่างทางสังคม เป็นโอกาสให้กลุ่มนักลงทุนฉวยโอกาส “เด็ดยอด” หรือ “สวม รอย” ซ้ำเติมปัญหา เช่น กลุ่มบริษัทไฟแนนซ์ที่สมทบกับเจ้าหน้าที่รัฐในธนาคารกสิกราระหนี้สิน นแก่ ระบบชุมชนครอบครัวที่เป็นสมาชิก ธ.ก.ส. โดยได้ผลประโยชน์ในรูปแบบกำไรจากกระบวนการค้ำเงินกู้ของ สมาชิก ธ .ก.ส. จำนวนมาก หรือนักธุรกิจหรือนายหน้าจากในเมือง ที่ไปตั้งบริษัทซื้อ- ขายเกี่ยวกับ ทัศนกรรมในชุมชนชนบทหรือสินค้าจากธุรกิจชุมชนหรือ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยให้กลุ่ม อาชีพที่รัฐ หรือเอกชนลงมาจัดตั้งเองเป็นเพียงแรงงานแบบรับงานไปทำที่บ้าน โดยระบบทุนไม่ต้องเสีย ค่าเช่าโรงงาน ไม่ต้องจ่ายสวัสดิการสังคมอะไรแก่คน งาน ฯลฯ ซึ่งสุดท้ายชุมชนหมู่บ้านชนบทไม่มี อำนาจต่อรอง และต้องเสียเปรียบจากเล่ห์เหลี่ยมของระบบทุนนิยมที่หวังกำไรจากระบบดอกเบี้ย เช่นนี้

เศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนเครือข่ายกับทุนนิยมล่าหลังผลิตสิ่งที่เป็นอันตราย ต่อสุขภาพ เช่น การบริการผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่ชุมชนหมู่บ้านชนบทจัดแก่ชุมชนเมืองปลอมปน สารเคมี เนื่องจากเป็นปัจจัยภายนอกที่ระบบชุมชนหมู่บ้านจัดการไม่ได้ กล่าวคือ ทุนนิยมที่ล่าหลังที่หวัง

ถ้าใครเป็นตัวเงินเป็นหลักได้เข้ามาส่งเสริมการผลิตในรูปแบบเกินเทียมนำมาเมล็ดพันธุ์มา (ขาย) ให้ผลิตสารเคมีมา (ขาย) ให้แนะนำวิธีการใช้ รับผิดชอบขายในชุมชนเมือง ซึ่งเป็นโทษแก่ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยชุมชนหมู่บ้านชนบทถูกกล่าวหาว่าใช้สารเคมีทำลายสุขภาพประชาชนในประเทศ และคนชุมชนเมืองได้รับสารเคมีเข้าสู่ร่างกายและสะสมโดยไม่รู้ตัว ขณะที่ระบบทุนนิยมที่ล่าหลังซึ่งเป็นผู้ส่งเสริมการผลิตและแจกจ่ายไม่ถูกลงโทษหรือลดบทบาท ตรงกันข้ามกลับได้รับการสนับสนุนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เพราะสะสมทุนได้มากขึ้นจนชุมชนหมู่บ้านจัดการไม่ได้มากขึ้นไปอีก ฯลฯ

ปัญหาของการบริหารเหล่านี้เป็น “ปัญหาเชิงโครงสร้าง” และเกิดขึ้นในส่วนที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย เพราะภูมิคุ้มกัน หรือทุนทางสังคมถูกมองข้าม ตรงกันข้ามเป็น โครงสร้างที่รัฐและทุนที่ใช้กลไกนโยบายสาธารณะ ส่งเสริมเศรษฐกิจทุนนิยม (ที่ล่าหลัง) และสวัสดิการสังคมเพื่อชุมชนชนบทจากภายนอกที่เข้ามากระทำและกระทบต่อระบบชุมชนหมู่บ้านชนบทเหล่านั้นแฝงไปด้วยอำนาจนิยมและเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจการเมือง แม้จะเข้ามาได้แค่โครงสร้างวงนอกของชุมชนหมู่บ้านแต่เกิดผลกระทบ ความคับข้องใจ และสูญเสียความน่าเชื่อถือ เสียสุขภาพ เวลา คน และจิตวิญญาณ โดยรวมไปอย่างไม่มีประโยชน์กับชุมชนหมู่บ้านชนบทมากและไม่น่าจะเกิดขึ้นถือว่าเป็นการรुक้าสวัสดิการชุมชนด้านสิทธิความเป็นระบบชุมชนหมู่บ้านชนบทที่ต้องการความเป็นอิสระเชิงเศรษฐกิจสวัสดิการวัฒนธรรมที่มีคุณธรรมกำกับและยินดีจะเปิดออกไปร่วมมือกับธรรมรัฐและทุนที่ก้าวหน้ายิ่งรัฐและทุนพยายามลงมือกระทำนโยบายสาธารณะใดๆบนแนวความคิดเชิงอำนาจนิยมแบบเหมารวมแบบเดิมก็จะยิ่งบิดเบือนและบั่นทอนศักยภาพการพึ่งกันเองของชุมชนชนบทลงไปเท่านั้น

การขาดการมีส่วนร่วมในนโยบาย “กระจายอำนาจ” ระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล เพราะเป็นแบบจำลองการบริหารที่ชุมชนหมู่บ้าน “จัดกันเองไม่ได้” กล่าวคือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนและสวัสดิการชุมชนด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและด้านการบริหารชุมชนหมู่บ้านของชุมชนชนบทไม่เป็นโครงสร้างตามธรรมชาติที่ สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบระบบทรัพย์สินของรัฐที่จัดสรรลงไปให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่เข้ามาปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาในชุมชนหมู่บ้าน เพราะอบต.อยู่ในระดับตำบลและเป็นโครงสร้างวงนอกที่มีรัฐมาจัดตั้งตามกฎหมายหรือเชิงอำนาจนิยม และไม่มีสมาชิกจากผู้นำโครงสร้างวงในที่มีคุณธรรมกำกับเป็นพื้นฐานให้ (เหมือนกับที่เก้าฝึในชุมชนเครือข่าย แก่เหมืองฝายเจ้าอาวาสวัดของชุมชน หัววัด ฯลฯ มีให้แก่ชุมชนหมู่บ้านชนบท) การขาดโครงสร้างที่เชื่อมโยงจากชุมชนระดับหมู่บ้านไปตรวจสอบ หรือประกันความเสียหายต่อการใช้งบประมาณที่รัฐ จัดสรรมาในอบต. อบจ. และรัฐสภา ทำให้เสียหายแก่ทั้งภาครัฐและชุมชนหมู่บ้านชนบท ซึ่งแม้ชุมชนหมู่บ้านชนบทรู้ว่าควรทำแต่โครงสร้างการบริหารสังคมโดยรวมทำให้ระบบชุมชนชนบท “จัดการไม่ได้” จึงไม่มีช่องทางเข้าร่วมได้

6. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

6.1 ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการวิจัยที่เน้นการพัฒนาหรือแก้ปัญหา โดยอาศัยการทำงานร่วมกันของทีมผู้วิจัย ซึ่งมีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและในปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการอธิบายและให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537: 9) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่งที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติรวมทั้งมีการวิเคราะห์ห้วงจรรณ จากการใช้ วงจรใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ การดำเนินการอย่างต่อเนื่องจะเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาสภาพการของสิ่งที่ได้ศึกษาอย่างมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ (2542 : 13) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเน้นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน อันเนื่องมาจากความร่วมมือกันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการคิด ร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน และประเมินร่วมกัน ในอันที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสังคม

จากข้อความข้างต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยที่ต้องใช้ขั้นตอน กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมในกิจกรรมมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เพื่อแสวงหาแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537 :84-91) ได้เสนอแนะขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาสำคัญที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องใดบ้าง

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนงาน มาดำเนินการ เมื่อลงมือปฏิบัติต้องใช้การวิเคราะห์ห้วงจรรณประกอบไปด้วย โดยรับฟังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการปฏิบัติจะเป็นข้อมูลย้อนกลับว่าแผนที่วางไว้นั้นสามารถปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด มีอุปสรรค

อะไรบ้าง ดังนั้นแผนที่กำหนดไว้อาจจะยืดหยุ่นได้ โดยผู้วิจัยต้องใช้วิจารณญาณและการตัดสินใจที่เหมาะสม และมุ่งปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามขั้นตอนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ขณะที่ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่วางไว้ต้องมี การสังเกตการณ์ควบคู่ไปด้วย พร้อมจดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยสิ่งที่สังเกตคือ กระบวนการของการปฏิบัติ (The Action Process) การสังเกตนี้จะรวมถึงการรวบรวมการปฏิบัติที่เห็นด้วยตา การได้ฟัง การได้ใช้เครื่องมือ เช่น แบบทดสอบ เป็นต้น ซึ่งที่การปฏิบัติการวิจัยกำลังดำเนินไปควบคู่กับการสังเกตผลการปฏิบัติควรใช้เทคนิคต่างๆ ที่เหมาะสมมาช่วยในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติ (Reflect) เป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการ ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่างๆ โดยผ่านการอภิปรายปัญหาซึ่งจะแบ่งแนวทางของการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม และเป็นพื้นฐานข้อมูลที่น่าไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป โดย วงจร 4 ขั้นตอนดังกล่าวจะมีลักษณะการดำเนินการเป็นบันไดเวียน (Spiral) กระทำซ้ำตามวงจรจนกว่าจะได้ผลปฏิบัติตามจุดมุ่งหมาย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ คือการแจกแจงข้อค้นพบที่สำคัญในเชิงอธิบายความ ซึ่งจะนำมาสู่การสรุป เป็นผลงานวิจัยและแสดงให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ปัญหาในสิ่งที่ศึกษานั้น

6.3 หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ยาใจ พงศ์บริบูรณ์ (2537 : 91-92) ได้สรุปหลักการสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นความพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาโดยการเปลี่ยนแปลงการศึกษา และการเรียนรู้ลำดับขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงนั้น
2. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการทำงานของกลุ่ม และใช้การปรึกษาหารือร่วมมือกันทำงาน (Collaboration) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มกำหนด
3. การวิจัยปฏิบัติการ ใช้การสะท้อนการปฏิบัติ (Reflection) โดยประเมินตรวจสอบในทุกๆ ขั้นตอนเพื่อปรับปรุงการฝึก หรือการปฏิบัติให้เป็นที่ไปตามจุดมุ่งหมาย
4. การวิจัยปฏิบัติการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีระบบ (System Learning Process) โดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง นำความคิดเชิงนามธรรมมาสร้างเป็นข้อสมมติฐาน ทดลองฝึกปฏิบัติและประเมินผลการปฏิบัติซึ่งเป็นการทดสอบ (Test) ว่าสมมติฐานของแนวคิดนั้นถูกหรือผิด

5. การวิจัยปฏิบัติการเริ่มจากจุดเล็กๆ (Start Small) โดยอาจเริ่มจากครูหรือผู้วิจัยคนเดียวที่พยายามดำเนินการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงบางอย่างทางการศึกษาให้ดีขึ้น ซึ่งขณะปฏิบัติการอยู่นั้นต้องปรึกษา รับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ให้แนวทางการปฏิบัติเชิงรูปธรรมจากการบันทึก การแก้ปัญหา การปรับปรุง และได้ผล สรุปที่สมเหตุ สมผล ในขณะที่เดียวกันสามารถนำปรากฏการณ์ที่ศึกษามาประมวลเป็นข้อมูลเชิงทฤษฎีได้

7. การวิเคราะห์ SWOT

การกำหนดกลยุทธ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการดำเนินงานของหน่วยงาน กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ เพราะจะต้องใช้กลยุทธ์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ องค์กร สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรอาจจะถูกกำหนดตามธรรมชาติ และลักษณะขององค์กรนั้นๆ ซึ่งการที่องค์กรจะกำหนดกลยุทธ์ได้จะต้องรู้สถานภาพ หรือสถานะขององค์กรของตน โดยใช้วิธีการต่างๆ ในการวิเคราะห์สถานภาพวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย คือ กระบวนการวิเคราะห์ SWOT

7.1 ความหมายของ SWOT

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 139) ได้ให้ความหมายของ SWOT ดังนี้

Strengths (S) = จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือการดำเนินงานภายในองค์กรทำได้ดี

Weaknesses (W) = จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อวัตถุประสงค์หรือการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำไม่ได้

Opportunities (O) = โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร

Threats (T) = อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงาน ขององค์กร ไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

7.2 ประโยชน์ของ SWOT

สุนทร พูนเอียด (2545 : 134) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของ SWOT ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนชนบท
2. เป็นเครื่องมือการวางแผนกลยุทธ์ที่ใช้ได้กับธุรกิจขนาดเล็ก
3. เป็นเครื่องมือการตรวจสอบงาน
4. เป็นเครื่องมือการปรับปรุงงานเป็นทีม
5. เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตในครอบครัว

7.3 กรอบวิเคราะห์ SWOT

ในการวิเคราะห์ SWOT จะวิเคราะห์ในกรอบความคิดดังนี้

1. เอกลักษณ์ขององค์กร
2. ขอบเขตปัจจุบันขององค์กร
3. แนวโน้มสภาพแวดล้อมที่จะเป็นโอกาสและอุปสรรค
4. โครงสร้างขององค์กร
5. รูปแบบการเติบโตที่คาดหวัง

8. การระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ AIC

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 130-131) กล่าวถึงเทคนิคการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์สรุปได้ดังนี้

8.1 ความหมาย

การระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ AIC คือการประชุมที่มีวิธีการและขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องประชุมได้มีโอกาสสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการประชุมที่ระดมพลังสมองเพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาในเชิงสร้างสรรค์ เมื่อดำเนินการถูกต้องตามขั้นตอน ผลที่ได้จากการประชุมจึงมาจากความคิดของผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน

8.2 ความเป็นมา

วิธีการที่ใช้ในการจัดประชุมชนิดนี้พัฒนาและดัดแปลงมาจากกระบวนการ เอ-ไอ-ซี (A-Appreciation/I-Influence/C-Control) Mrs. Turid Sato และ Mr. William E. Smith ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2533 ต่อมาในช่วงปี พ.ศ.2536 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน และกองฝึกอบรมพัฒนาชุมชน ได้นำเอาแนวคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในระดับหมู่บ้านและตำบล

8.3 ประโยชน์

วิธีการและขั้นตอนที่ใช้ในการระดมความคิดของเทคนิคการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ (AIC) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชน กระบวนการนี้จะช่วยส่งเสริมปรัชญาและหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กระบวนการประชุมด้วยวิธีการนี้มีประโยชน์คือ

1. กระบวนการนี้จะช่วยกระตุ้นให้ตื่นตัวในการพัฒนา
2. เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการคิด กำหนดทิศทางในการพัฒนา แก้ไขปัญหาและสร้างความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนา
3. กระบวนการนี้เน้นการวางแผนการพัฒนาที่พึงประสงค์ในอนาคต
4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ และมีพลัง เกิดความร่วมมือในการทำงาน
5. เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และพัฒนาแบบองค์รวมไม่แยกส่วน

8.4 ขั้นตอนการจัดประชุม

1. ขั้นตอนเตรียมการ หมายถึง กิจกรรมที่ควรดำเนินการก่อนที่จะจัดประชุม มีขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 การศึกษาสภาพทั่วไปของงาน องค์กร หรือชุมชน
 - 1.2 วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย
 - 1.3 ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญ เข้าใจวัตถุประสงค์เบื้องต้น และทราบรายละเอียดของงาน
 - 1.4 การเตรียมความพร้อมของผู้ดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอน

1.5 การเตรียมเอกสาร สถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม

2. ขั้นการสร้างความรู้ (Appreciation- A) คือขั้นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ขั้นตอนนี้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนแสดงความคิดเห็น รับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างเป็น
ประชาธิปไตย ซึ่งอาจใช้เทคนิคการวาดภาพเป็นสื่อแสดงข้อคิดเห็น แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่
(1) การวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์กรหรือชุมชนในปัจจุบัน (A1) โดยเชื่อมโยงภาพจากอดีตที่องค์กร
หรือชุมชนเคยเป็นมา (2) การกำหนดอนาคตขององค์กร หรือชุมชนว่าต้องการให้เกิดการพัฒนาเป็นไป
ในทิศทางใด (A2)

3. ขั้นการสร้างแนวทางในการพัฒนา (Influence-I) คือ ขั้นการหาวิธีการที่จะทำให้
สามารถพัฒนาองค์กรหรือชุมชนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในช่วง A2 และเป็นช่วงการหามาตรการ
หรือวิธีการในการพัฒนา และการค้นหาเหตุผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้ร่วม
ประชุม แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

3.1 การคิดโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ (I)

3.2 การจัดลำดับความสำคัญของโครงการ (I2) โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

3.2.1 กิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินเองทั้งหมด กิจกรรมหรือโครงการที่ดำเนินการ
เองบางส่วน และขอการสนับสนุนบางส่วนจากภายนอก

3.2.2 กิจกรรมหรือโครงการที่สามารถขอการสนับสนุนจากภายนอกทั้งหมด

4. ขั้นการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control - c) คือการนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ
มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินงาน ซึ่งจะรับผิดชอบต่อโครงการหรือกิจกรรม แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่

4.1 การแบ่งกลุ่มรับผิดชอบ (C1)

4.2 การตกลงรายละเอียดในการดำเนินการ (C2)

9. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง ผู้วิจัย
จึงรวบรวมทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์มาใช้สนับสนุน ประกอบด้วย ทฤษฎีโครงสร้างและ
หน้าที่ ทฤษฎีแรงจูงใจ ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ในแต่ละทฤษฎีสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

9.1 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการและชีววิทยา ซึ่งอธิบายถึงการทำงานประสานกันของส่วนต่างๆในร่างกายของสิ่งที่มีชีวิต กล่าวคือ ร่างกายประกอบด้วยอวัยวะต่างๆ อวัยวะเหล่านี้ต่างจะทำงานตามหน้าที่ของมันเองและมีการประสานงานกัน โครงสร้างต่างๆของสังคมก็เช่นเดียวกันจะทำงานในหน้าที่ของมันและในขณะเดียวกันก็จะทำงานประสานกันด้วย และด้วยการทำงานดังกล่าวนี้จึงทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ (สอนทยา พลศรี, 2533:139)

ทฤษฎีที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าโครงสร้างและหน้าที่ สามารถตอบสนองความจำเป็นของสังคมได้อย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพขึ้นในชุมชน โดยที่ประชาชนในสังคมและชุมชนต่างก็มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย เพื่อจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งสมาชิกของกองทุนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและแต่ละคนต้องประสานหน้าที่ซึ่งกันและกันจึงจะทำให้กองทุนดำรงอยู่ได้และผู้วิจัยใช้เป็นพื้นฐานเพื่อสนับสนุนในการขับเคลื่อนหน้าที่ของทุกฝ่ายให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

9.2 ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

มาสโลว์ (อ้างถึงในกนกกรัตน์ ชูศรี , 2549:15) เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์จำนวนมากสามารถอธิบายโดยใช้แนวโน้มของบุคคลในการค้นหาเป้าหมายที่ทำให้ชีวิตของเขาได้รับความสมปรารถนาและได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตน บุคคลปรารถนาที่จะได้รับความพึงพอใจ และเมื่อบุคคลได้รับความพึงพอใจในสิ่งหนึ่ง ก็ยังคง เรียกร้องความพึงพอใจในสิ่งอื่น ต่อไป ซึ่งเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ที่เป็นผู้มีความต้องการที่จะได้รับสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ ความปรารถนาของมนุษย์นั้นคิดตัวมาแต่กำเนิด หากความปรารถนาเหล่านี้มิได้รับการตอบสนอง บุคคลจะดิ้นรนทุกวิถีทางให้ได้มาซึ่งความต้องการนั้นๆ ความต้องการที่กล่าวมานี้ แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนตามลำดับ

การเรียงลำดับความต้องการข้างต้น ความต้องการขั้นต่ำสุดจะต้องได้รับการตอบสนองก่อน บุคคลจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการขั้นสูงขึ้นตามลำดับ

1. ความต้องการด้านกายภาพ (Physiological or Biological Needs) เป็นความต้องการทางด้านร่างกาย ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน อันได้แก่ น้ำ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม รวมทั้งความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) เป็นความต้องการที่ยังจัดว่าอยู่ในขั้นพื้นฐาน โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการความมั่นคงปลอดภัยอย่างถาวรในทุกสถานที่และตลอดเวลา

3. ความต้องการทางสังคม (Social and Affiliative Needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากความต้องการในสองขั้นแรกได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลทุกคนต้องการให้เป็นที่ยอมรับจากพวกพ้อง ต้องการมิตรภาพ ความรักและเป็นสมาชิกในสังคม

4. ความต้องการมีศักดิ์ศรีความภาคภูมิใจและสถานภาพ (Self - Esteem and Status Needs) บุคคลต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือ ต้องการศักดิ์ศรี และมีสถานภาพทางสังคม

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จแห่งตน (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดของมนุษย์ที่ต้องการทำสิ่งให้สำเร็จแห่งตน

จากทฤษฎีมาสโลว์ ที่ว่า บุคคลทุกคนพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการในด้านต่างๆ ตามลำดับขั้นนั้น ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาเป็นแนวทางส่วนหนึ่งในการศึกษาวิจัย โดยนำ 4 ขั้นความต้องการ ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการทางสังคม และความต้องการมีศักดิ์ศรี ส่วนความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จแห่งตนขั้นที่ 5 เป็นอุดมคติ บุคคลไม่สามารถที่จะบรรลุความต้องการในขั้นสูงสุดได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเฉพาะ 4 ขั้นความต้องการข้างต้นมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระ ที่จะศึกษาผลว่า เกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนหรือไม่ อย่างไร กล่าวคือ การคาดหวังในผลตอบแทน ความต้องจะเป็นสมาชิกของกลุ่มชุมชนมุสลิมในการจัดสวัสดิการชุมชน ความต้องการความมั่นคง และความต้องการการยอมรับนับถือ จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนตามที่กล่าวมาหรือไม่ อย่างไร

9.3 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

จำนง อภิวัฒน์สิทธิ์(อ้างถึงในกนกรัตน์ ชูศรี,2549:16) อธิบายทฤษฎีการกระทำทางสังคมของผู้ที่ทำการศึกษารื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Actions) โดยให้คำจำกัดความการกระทำว่าเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลึกลับ ซึ่งการกระทำทางสังคมมนุษย์มี 4 ประการคือ

1) การกระทำที่มีเหตุผล (Rational Actions) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

2) การกระทำที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม (Valuable Actions) เป็นการกระทำซึ่งใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงขึ้น ในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมการกระทำเช่นมุ่งไปในด้านจริยธรรม ศาสนา และทางศีลธรรมอื่นๆ เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3) การกระทำตามประเพณี (Traditional Actions) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรมกรกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

4) การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (Affective Actions) การกระทำแบบนี้คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดหมายของการกระทำกรเช่นนี้ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างอื่นอย่างใด นอกจากเรื่องส่วนตัว

ทฤษฎีที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การกระทำทางสังคมสามารถจูงใจหรือสนับสนุนให้บุคคลหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาเป็นแนวทางส่วนหนึ่งในการศึกษาวิจัย โดยได้นำมากำหนดการร่วมกิจกรรมเพื่อจัดสวัสดิการชุมชน คือ ปัจจัยด้านการเข้าร่วมพิธีงานศพผู้เสียชีวิต อันเป็นผลของการกระทำตามค่านิยม ตามประเพณีที่เป็นการกระทำที่มีเหตุผลจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนต่อไป

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนและที่เกี่ยวข้องได้มีผู้ศึกษาไว้มากมายซึ่งในที่นี้จะได้นำเสนอเพียงบางส่วนของงานวิจัยดังนี้

สำราญ จิตมานะ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านจังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ สถานภาพในชุมชน ระดับการครองชีพ อำนาจตัดสินใจในครอบครัว การรับข่าว ข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรัฐ การได้รับการยอมรับจากผู้นำที่เป็นทางการ ความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาชุมชน และเจตคติที่มีต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ วย สถานภาพ การสมรส และผู้ที่เป็นภรรยาในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีในหมู่บ้านต่างกัน ผู้นำสตรีในการวิจัย มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมการพัฒนามากที่สุด และรองลงมาคือด้านการศึกษาชุมชน การติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชน และการวางแผนพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานพัฒนาสตรี และการพัฒนาชุมชนครั้งนี้คือ ควรส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้นำสตรี โดยเฉพาะในด้านการศึกษาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน และการ

ติดตามประเมินผลการพัฒนาชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของรับและผู้นำที่เป็นทางการ จะต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ และมีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำสตรีในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

เพ็ญศิริ พันพา (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบบุญนิยม : การพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อ การพึ่งตนเอง ศึกษาเฉพาะกรณี สาธารณ โภคิสีรชะอ โศก ชุมชนสีรชะอ โศก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของชุมชนและแนวคิดระบบบุญนิยม รวมทั้งวิธีการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน พัฒนาการของชุมชนมีจุดเริ่มต้นมาจากการเผยแพร่แนวคิดทางศาสนา ต่อมาจึงพัฒนาเป็นชุมชนที่สมาชิกผู้เลื่อมใสศรัทธามาอาศัยอยู่ร่วมกัน เกิดกิจกรรมการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการภายในชุมชน ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้สามารถพัฒนากองทุนจนสามารถพึ่งตนเองได้พบว่า มีพุทธศาสนาเป็นปัจจัยหลักที่เชื่อมโยงระหว่างการทำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านกับเทคโนโลยีที่ถ่วงถ่วงมาใช้ในกิจกรรมการผลิตอย่างเหมาะสม โดยใช้ทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยไม่รับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินหรือชื่อเสียง แต่จะได้รับ “บุญ” เป็นการตอบแทน นอกจากนี้การที่คนในชุมชนมีวิถีการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย การบริโภคอย่างพอเพียง เป็นหลักการที่นำไปสู่การเกิดผลผลิตส่วนเกินและสะสมทุนทำให้ออกทุนเติบโตและนำมาจัดเป็นสวัสดิการที่ครอบคลุมต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตให้แก่สมาชิก

จิตสุภา จำปา (2548:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช เพื่อศึกษากระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนคีรีวง และศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนสนับสนุนกระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนของชุมชนคีรีวง จากการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนคีรีวง โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารงานสมัยใหม่โดยมีโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่นและเน้นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งกระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนคีรีวง มีหัวใจในการบริหารจัดการอยู่ 3 ส่วน คือ คน งาน และเงิน การบริหารจัดการคน คือการเสริมสร้างกระตุ้นให้คนทำงานและร่วมมือ ร่วมใจ ทำงาน บริหารจัดการ งาน คือการออกแบบงานให้มีกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม รวมถึงระบบการวางแผนการติดต่อสื่อสาร การจัดองค์กรและกฎระเบียบที่ครอบคลุมเรื่องงาน และมีการบริหารจัดการเงินอย่างชัดเจน ความร่วมแรง ร่วมใจในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนั้นชุมชนคีรีวงยังมีความพิเศษในส่วนที่มีปัจจัยภายใน ซึ่งเป็นต้นทุนที่ดี อันได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และทุนทางการเงิน ส่วนปัจจัยภายนอกคือ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ มีส่วนสนับสนุนและเสริมสร้างความพออยู่พอกิน พอออมให้ชาวคีรีวงได้ องค์กรประกอบต่างๆ เหล่านี้ทำให้กลุ่ม

ออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคิรีวง สามารถดำเนินการมาได้กว่า 25 ปี และสามารถจัดสวัสดิการชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

กฤษณ์ กนิษฐชาติ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน : กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนเมืองนครขอนแก่น ในโครงการ SIF Menu 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายองค์กรชุมชน ใน โครงการ SIF Menu 5 และ 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยเครือข่ายองค์กรชุมชน ในโครงการ SIF Menu 5 ผลการวิจัยพบว่า ขนาดของเครือข่ายส่วนใหญ่เป็นขนาดเล็ก จำนวนกรรมการ อยู่ในขนาดกะทัดรัด จำนวนสมาชิกมีจำนวนปานกลาง การพัฒนาศักยภาพของป ระธานเครือข่ายมีน้อย การดูงานและการฝึกอบรมอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมของสมาชิกอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ข้อมูลด้านการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน การวางแผน การจัดองค์กรเครือข่าย การดำเนินงาน การประสานงาน การควบคุมกำกับดูแล และการจัดการงบประมาณ พบว่า ส่วนใหญ่ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง แเด่นที่สุดด้านการวางแผน อ่อนที่สุดด้านการจัดการงบประมาณ พี่เลี้ยงมีบทบาทปานกลาง แต่การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม อยู่ในเกณฑ์น้อย ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการทั้ง 6 ด้าน คือด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านขับเคลื่อนดำเนินงาน ด้านการประสานงาน ด้านการควบคุมกำกับดูแล และด้านจัดการ งบประมาณนอกจากนี้ ปัจจัยการจัดรูปแบบการช่วยเหลือก็มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการเฉพาะบางด้าน คือด้านการดำเนินงาน ด้านการประสานงาน ด้านการควบคุม ด้านการจัดการ งบประมาณ และปัจจัยการสนับสนุนของพี่เลี้ยงมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ เฉพาะด้านการวางแผนเพียงด้านเดียว

ชาญ รูปสม (2548: บทคัดย่อ) จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชน เมือง(กทม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการขององค์กรชุมชน ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการกองทุน กระบวนการจัดการพร้อมทั้งปัญหาและข้อจำกัดของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน เมือง โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์และสังเคราะห์ ประเด็นการพัฒนาการข ององค์กรกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองและกระบวนการบริหารจัดการกองทุนฯ ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณวัดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการบริหารจัดการกองทุนฯ เพื่อวิเคราะห์ระดับความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนฯ มีข้อค้นพบ สรุปได้ 4 ประเด็นดังนี้

1. การก่อเกิดและพัฒนาการกองทุนสวัสดิ คิการชุมชนเมื่อนั้นเมื่อนั้นเกิดจากรัฐไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอและทั่วถึงจึงทำให้ผู้น่ามองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า พร้อมทั้งหน่วยงานภายนอก สนับสนุนให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้งานในสถานที่ต่างๆ จึงทำให้กองทุน

สวัสดิการชุมชนเมืองเกิดขึ้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ชุมชนรับเอารูปแบบมาจากภายนอกเข้ามาดำเนินการในชุมชน

2. ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง โดยวัดที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการทำงานของกรรมการกองทุน ตลอดจนวัดจากความพึงพอใจของสมาชิกอยู่ในระดับปานกลาง

3. กระบวนการบริหารจัดการ กองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง มีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากเกินไปทำให้สมาชิกมีโอกาสเข้าร่วมได้น้อย การระดมทุนมองเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังมีได้มองไปถึงทุนทางสังคมด้วย

4. ปัญหาและข้อจำกัดของกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองพบว่า มุมมองของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองของคณะกรรมการกองทุนแคบไปกล่าวคือมองเฉพาะเรื่องเงินกองทุนยังไม่ข้ามพ้นไปยังทุนทางสังคม ด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ที่ กว้างขวางมากกว่ากลุ่มออมทรัพย์ที่เป็นสมาชิก การระดมทุนควรขยายผู้เครือข่ายประเด็นอื่นๆ เช่นกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองควรมีเจ้าหน้าที่ประจำเสริมการทำงาน ของคณะกรรมการที่เป็นอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง

ส่วนในด้านนโยบาย การส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนควรมีความต่อเนื่อง จนกองทุนสวัสดิการสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ในการจัดสวัสดิการ และจัดให้มีเงินสมทบกองทุนสวัสดิการตามความเหมาะสม ให้มีการเชื่อมประสานเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารกองทุนฯมีผลจากการก่อเกิดกองทุนสวัสดิการ โดยภาคประชาชนและจากสมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริหารกองทุน

เจตนาถ แซ่เจี่ย (2548: บทคัดย่อ) จากการศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพและวิธีการจัดสวัสดิการชุมชน โดยเครือข่ายออมทรัพย์ หลักสี่ – ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการสวัสดิการชุมชน โดยเครือข่ายฯ เกิดจากการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายวงจรชีวิต มีการบริหารจัดการที่มีโครงสร้าง มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาส่งเสริมในการจัดการสวัสดิการชุมชน โดยใช้กลุ่มออมทรัพย์เป็น

เครื่องมือในการพัฒนา และเครือข่ายเองยังมีสวัสดิการในรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยฐานชุมชนเมือง โดยการสนับสนุนกลุ่มที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้นในการจัด

สวัสดิการจึงควรให้ความสำคัญกับการออม ซึ่ง จากการศึกษาที่นั่นประเภทของการจัดสวัสดิการที่ควรจะเป็นนั้น น่าจะเป็นสวัสดิการที่เน้นการใช้ชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายไม่ใช่ให้ความสำคัญเฉพาะช่วงใดช่วงหนึ่ง ดังนั้นควรจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกตั้งแต่เกิดจนตายตามความต้องการและความเหมาะสมขององค์กร และควรเน้นที่การใช้ทุนภายในแต่ไม่ปฏิเสธทุนภายนอก แต่ควรเกิดความเข้มแข็งจากข้างในเป็นหลัก มีอิสระในการเลือกที่จะรับหรือไม่รับการสนับสนุนจากภายนอกได้อย่างเป็นอิสระ

กนกรัตน์ ชูศรี (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกลุ่มพิทักษ์สวัสดิภาพชาวโลกโพธิ์ : พลังชาวบ้านเพื่อสวัสดิ การชุมชน พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกแบ่งได้เป็น 2 ประการคือ 1) ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ความต้องการการยอมรับจากคนในชุมชน ต้องการช่วยเหลือสังคม ต้องการความมั่นคงปลอดภัย และต้องการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ ได้แก่ สวัสดิการที่สมาชิกได้รับ เช่น ค่าจัดการศพตามประเพณี ทุนการศึกษาบุตร เป็นต้น ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิก พบว่ามี 4 ลักษณะ คือ 1) การร่วมกันวางแผน หรือ การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ 2) การร่วมปฏิบัติ 3) การร่วมได้รับผลประโยชน์ และ 4) การร่วมประเมินผล สำหรับการศึกษาลักษณะที่สมาชิกได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ผลผลิตซึ่งเป็นประโยชน์จากการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับกลุ่ม 3) ระดับชุมชน และผลลัพธ์ เป็นผลของสำนึกร่วมที่เกิดจากค่านิยม ทศนคติ และการเรียนรู้ของสมาชิกที่นำไปสู่ชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ 1) ความเป็นญาติ 2) วิสัยทัศน์ของผู้นำกลุ่ม 3) องค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) สำนักแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล 5) การประนีประนอมประสานประโยชน์เพื่อชุมชน และ 6) การพึ่งตนเองนำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชนินทร์ วะสินนท์ (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการสวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปง : กลไก กระบวนการจัดการตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสวัสดิการชุมชนแบบบูรณาการที่มีความสัมพันธ์เชิงซ้อนของ สวัสดิการทุกระดับภายใต้การจัดการตนเอง และศึกษากลไกกระบวนการในการจัดการสวัสดิการชุมชน ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงการเสนอแนวทางการจัดการสวัสดิการชุมชนตามวิสัยทัศน์ของเครือข่ายอินแปง ผลการศึกษาพบว่า สวัสดิการชุมชนของเครือข่ายอินแปงมีลักษณะที่บูรณาการองค์ประก อบทุกด้านของชีวิต ได้แก่ การศึกษา สุขภาพ เศรษฐกิจชุมชน เคหะชุมชน ความมั่นคงในชีวิต และการบริการสังคม และมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องจากการสร้างฐานการอยู่การกินไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนโดยการทำวิสาหกิจชุมชน การสร้างความมั่นคงในชีวิตโดยการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ สวัสดิการ และการสร้างแหล่งเรียนรู้มหาวิทยาลัยชีวิต เครือข่ายอินแปงมีกลไกที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเป็นพลังอำนาจของชุมชน ได้แก่ บุคคลในเครือข่ายที่มีความมุ่งมั่น องค์ความรู้ที่เป็นรากเหง้าของตนเอง วัฒนธรรมการพึ่งพาอาศัยกัน ความหลากหลายของชุมชนเครือข่าย โครงสร้างในการจัดการที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเป็น

เครือข่ายแห่งการเรียนรู้ และสื่อสารแนวราบ กลายเป็นระบบที่พึ่งตนเองได้ กระบวนการจัดการ
สวัสดิการชุมชนบูรณาการภายใต้การจัดการตนเองเครือข่ายเริ่มต้นเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้าน
ค้นหาศักยภาพของตนเอง เพื่อยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ

นฤมล คำอ่อน (2549 : 107-109) ที่ศึกษาถึง รูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เกิดจากกระบวนการ
5 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับในชุมชน 2) การสร้างความตระหนักและระดม
ความคิดเพื่อสำรวจความต้องการและหาแนวทางร่วมกัน 3) การค้นหารูปแบบการเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4) การนำเสนอรูปแบบและการใช้รูปแบบการเสริมสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 5) การสรุปและประเมินผล

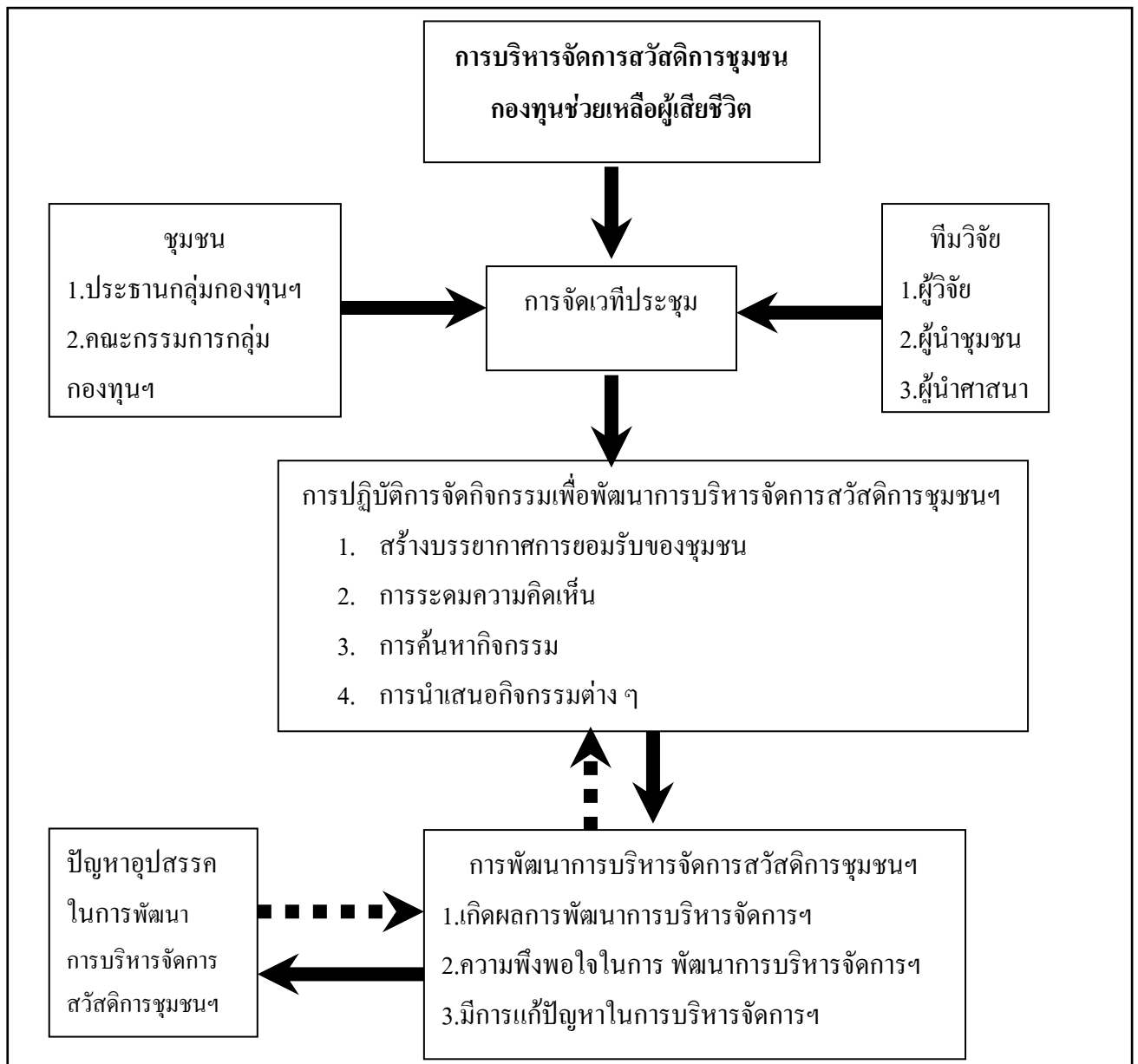
สกุลวิชัย พูนนวล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างเครือข่ายการป้องกันและ
ควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน กรณีศึกษา ตำบลบางโกะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ผลการศึกษา
พบว่า 1) การสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชนมี 5 ขั้นตอน คือ
(1) การสร้างบรรยากาศการยอมรับของชุมชน (2) การสร้างความตระหนักถึงปัญหาโรคไข้เลือดออก
(3) การสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน (4) การดำเนินงานของเครือข่าย
และ (5) การประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่าย 2) ผลของเครือข่ายที่มีต่อการป้องกันและควบคุม
โรคไข้เลือดออกในชุมชน พบว่า การดำเนินงานเกิดขึ้นจากความร่วมมือของชุมชน ทั้งแกนนำและผู้ที่เกี่ยวข้อง
ภายในชุมชน การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมาย ความเสี่ยงในการเกิดโรคไข้เลือดออกลดลง
เกิดการมีส่วนร่วมการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสพการณ์ และโดยภาพรวมในส่วนของแกนนำสุขภาพ
ประจำครอบครัวมีการปฏิบัติเพื่อการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกบ้างเป็นบางครั้งไม่สม่ำเสมอ
3) ปัญหาอุปสรรคในการสร้างเครือข่ายการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน คือ การขาดจิต
สำนึกของแกนนำเครือข่าย ภาระงานของแกนนำเครือข่ายที่มีมากเกินไปและสถานการณ์ความไม่สงบ
ในพื้นที่

เอกชาญวิทย์ บ่วงราบ (2551 ออนไลน์บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการการ
ได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในตำบลเสาธงหิน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุใน
ตำบลเสาธงหิน มีความต้องการ การได้รับสวัสดิการแตกต่างกันเมื่อจำแนกกลุ่มตามปริมาณเงินที่เหลือ
เก็บออม โดยผู้สูงอายุที่ไม่มีเงินเหลือเก็บมีความต้องการการได้รับสวัสดิการมากกว่าผู้สูงอายุที่มีเงิน
เหลือเก็บ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ด้านการศึกษา
และข้อมูลข่าวสาร และด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ และการจัดการศพตามประเพณี

ดังนั้น จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนาประสิทธิภาพ
การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษา กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนเกาะสือแม่ อำเภอเมือง

จังหวัดนราธิวาส ต้องเกิดจากความต้องการอันแท้จริงของสมาชิกและสายสัมพันธ์แห่งทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มและชุมชนต่อไป

กรอบแนวความคิด

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัย เริ่มจากสภาพปัญหาของสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ ที่มีการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนเป็นปัญหาของ สมาชิกในกองทุน จำนวน 66 คน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่กระตุ้นและประสานกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ แกนนำชุมชนและสมาชิก โดยจัดเวทีประชุมสร้างความตระหนักถึงการจัดตั้งและการบริหารจัดการ สวัสดิการชุมชนกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสาร การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จากการพัฒนาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ เมื่อบรรลุเป้าหมายในการจัดเวทีประชุม ผู้วิจัย ทีม วิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยตามแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการจัดกิจกรรมมาเพื่อพัฒนา กระบวนการบริหารการจัดการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมมาใช้ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน และกิจกรรมของสวัสดิการชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม ในการระดมความคิดเห็น ค้นหากิจกรรม การนำเสนอกิจกรรม และการพัฒนาการบริหารจัดการและ ติดตามประเมินผลกิจกรรมในการพัฒนาบริหารจัดการสวัสดิการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ผู้วิจัย ยและ ทีมงานร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผลตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ไปยังกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยและผู้เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานต่าง ๆ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทบทวนปรับปรุง แล้วไปปฏิบัติ และสะท้อนกลับผลของการนำแผนปฏิบัติการที่ปรับปรุงแล้วไปปฏิบัติ ดำเนินการเช่นนี้ ต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งผู้วิจัย ทีมวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีความเห็นร่วมกันว่า กิจกรรมที่พัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้อยู่ ในระดับที่เป็นที่น่าพอใจ ภายใต้อำนาจจำกัดทางด้านเวลาและทรัพยากรในการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษา กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ สวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษากองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. สามารถนำผลการวิจัย ข้อเสนอต่อกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมช่วยเหลือผู้เสียชีวิตให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4. สามารถนำผลการวิจัยประยุกต์ใช้กับการดำเนินกิจกรรมด้านสวัสดิการต่างๆ ใน ชุมชนที่ต้องอาศัยรูปแบบของกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ในพื้นที่ตำบลบางนา อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยจะศึกษาผลและ ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานสวัสดิการชุมชนกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแกนนำและสมาชิกกลุ่มกองทุน ช่วยเหลือผู้เสียชีวิต รวม 30 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการบริหารจัดการที่ดีขึ้น

ประสิทธิผล หมายถึง ผลการพัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ชุมชนแม่ สื่อแม่ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้มีผลการดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ หมายถึง การให้บริการของคณะกรรมการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ประกอบด้วย ความกระฉับ ความรวดเร็ว ความเสมอภาค ความสะดวก และการดำเนินกิจกรรมบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

สวัสดิการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสร้างความพึงพอใจที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนในชุมชน

สวัสดิการชุมชน หมายถึง กระบวนการของกิจกรรมที่มีสมาชิกกองทุนฯดูแลและบริหารจัดการด้วยสมาชิกเอง อย่างเอื้ออาทรต่อกัน

กองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต หมายถึง กลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิตชุมชนเกาะสี่แม่ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ที่ผู้นำกลุ่มกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ตั้งขึ้นเพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกกลุ่มกองทุนฯ

การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน รูปแบบ การมีส่วนร่วมและกิจกรรมอื่นๆของชุมชน

การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต เพื่อให้เกิดผลตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

Prince of Songkla University
Pattani Campus